

**ZAJEDNICA KLUBOVA
LIJEČENIH ALKOHOLIČARA
BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE**

IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA ISTRAŽIVANJA

PROBLEMATIKA ALKOHOLIZAMA, KOCKANJA I MODERNIH TEHNOLOGIJA MEĐU SREDNJOŠKOLCIMA GRADA SLAVONSKOG BRODA

Nastavni zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije
Služba za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i
izvanbolničko liječenje ovisnosti

Senka Gabud Gjurčević, dr.med. spec. psihijatar

Bernarda Kirchofer, mag. psych.

Prosinac 2023., Slavonski Brod

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA.....	3
2.1 UZORAK.....	3
2.2 INSTRUMENTARIJ.....	4
2.3 POSTUPAK ISTRAŽIVANJA.....	5
3. REZULTATI.....	6
3.1. KONZUMACIJA ALKOHOLA.....	6
3.2. IGRANJE IGARA NA SREĆU.....	22
3.3. MODERNE TEHNOLOGIJE.....	28
4. ZAKLJUČAK.....	40

LITERATURA

1. UVOD

Razdoblje je adolescencije obilježeno promjena u različitim aspektima razvoja. Psihološko, emocionalno i socijalno sazrijevanje u suvremenom svijetu pred mlade stavlja brojne izazove koji nerijetko uključuju rizična ponašanja i eksperimentiranja sa sredstvima ovisnosti. Rezultati posljednjeg vala Europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola, uzimanju droga i drugim oblicima ovisnosti među učenicima (ESPAD) provedenog 2019. godine pokazuju trend smanjenja tinejdžerskog pijenja, naspram 2003. godine kada su pokazatelji konzumacije alkohola dosegli svoj vrhunac. Ipak, pijenje alkohola ostaje visoko među mladima u Europi, kao i visoko rizično korištenje marihuane kao najčešće ilegalne droge među ispitanim učenicima. Rezultati ESPAD istraživanja također su osvijestili nove oblike ponašajnih problema, kao što kockanje, igranje video igara i korištenje društvenih medija (Markelić M. i sur., 2021).

Ovo anketno istraživanje provodilo se kao projektna aktivnost u sklopu projekta „Unaprjeđenje suradnje Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije i Klubova liječenih alkoholičara: Odlučno i zajedno za bolje sutra“ financiranog od strane Ministarstva zdravstva, a cilj istraživanja bio je je ispitati pojavnost i trendove konzumacije **alkohola, igranja igara na sreću i korištenja mobilnih telefona** među učenicima srednjih škola grada Slavonskog Broda.

Trendovi upotrebe sredstava ovisnosti među mladima na području Republike Hrvatske prate se značajnim brojem istraživanja koja se provode u sklopu projekata Zavoda za javno zdravstvo, Instituta, Sveučilišta... Ove je godine donesena i nova Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine. Kada su u pitanju noviji podaci za Republiku Hrvatsku, ESPAD rezultati ukazuju na to da se Hrvatska nalazi na 6. mjestu prema prevalenciji pijenja pet i više pića u jednoj prigodi u posljednjih 30 dana. Gledajući spolne razlike, mladići (47%) to čine češće u odnosu na djevojke (43%). Unatoč zakonskim regulativama vezanim uz prodaju alkoholnih pića maloljetnim osobama, 87 % učenika u Hrvatskoj navodi da im je alkohol lako ili vrlo lako dostupan (Markelić M. i sur., 2021). Prema podacima HBSC istraživanja 2017./2018. godine udio učenika koji su se opili dva i više puta u životu, raste s dobi i kod dječaka i djevojčica, a Hrvatska je bila iznad prosjeka HBSC-a u pogledu konzumiranja alkohola (Šimetin-Pavić, I., Mayer, D., Milanović Musić, S. i Franelić-Pejnović, I., 2020).

Interes je istraživača usmjeren i na kockanje i klađenje kao rizična ponašanja mladih. Rastuća industrija igranja igara na sreću ne zaobilazi ni hrvatsko tržište. Prema podacima koje navode Ricijaš, Dodig Hundrić, Huić i Kranželić (2016) danas je u Hrvatskoj prisutno oko petnaest puta više prodajnih

mjesta priređivača igara na sreću u usporedbi s krajem prošlog stoljeća. S obzirom na liberalan pristup naše zemlje prema organizaciji i reklamiranju igara na sreću, moguće je pretpostaviti da je broj kasina, automat klubova i uplatnih mjesta za priređivanje igara klađenja porastao posljednjih godina od zadnje poznatih podataka u literaturi. Iako su igre na sreću zakonski zabranjene maloljetnim osobama, one su mladima pristupačne, iako isto ne bi trebalo biti imperativ samo zbog njihove dostupnosti. Prema rezultatima ESPAD istraživanja, Hrvatska zauzima osmo mjesto po učestalosti kockanja mladih u odnosu na sve 33 zemlje obuhvaćene istraživanjem. Općenito, istraživanja koja su se provela na temu kockanja mladih u Hrvatskoj u posljednjih deset godine ukazuju na porast učestalosti takvog ponašanja, ali i razvoj problema povezanih s kockanjem. Posebno zabrinjavaju rezultati istraživanja provedenih na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar 2011. i 2015. godine koji ukazuju na veću prevalencija kockanja kod osoba mlađe odrasle dobi u odnosu na starije osobe (Glavak Tkalić i Miletić, 2012; Glavak Tkalić, Miletić i Sučić, 2017). Ricijaš i sur. (2016) su u svom obuhvatnom istraživanju kockanja kod mladih na populaciji srednjoškolaca u Republici Hrvatskoj dobili rezultate koji pokazuju kako je 72,9% srednjoškolaca kockalo barem jedanput u životu. Najpopularniji oblik je sportsko klađenje, posebno kod mladića koji prema rezultatima gotovo svih istraživanja kockaju značajno češće od djevojki. U istraživanju provedenom na učenicima završnih razreda srednjih škola u Slavanskom Brodu, 69,9% ispitanih učenika navelo je iskustvo u bilo kakvom obliku kockanja (Jerković i Kljajić Bukvić, 2021.). Sportske kladionice su se također pokazale kao najučestaliji oblik igre na sreću, a mladići su zastupljeniji u skupini problematičnog kockanja te s većom učestalost negativnih posljedica kockanja u odnosu na djevojke.

Osim interesa za problematiku i navike konzumacije alkohola i igranja igara na sreću, ovo anketno istraživanje nastoji dobiti uvid u trendove korištenja mobilnih uređaja među srednjoškolcima u Slavanskom Brodu. Iako je korištenje modernih tehnologija sastavni dio svakodnevnog života, uključujući i obrazovanje, negativne posljedice pretjerane upotrebe privlače pažnju stručnjaka. Istraživanje na reprezentativnom uzorku u Hrvatskoj pokazuje da mobitel/pametni telefon posjeduje 99,1% mladih u dobi od 15 do 17 godina te da djeca i mladi u dobi od 9 do 17 godina upravo putem mobitela najčešće pristupaju internetu (Ciboci, Ćosić Pregrad, Kanižaj, Potočnik i Vinković, 2020). Rezultati istraživanja Varge, Žulec, Bodrožić Selak i Merkaš (2022) na uzorku nešto mlađe populacije u dobi od 10 do 15 godina pokazuju da djeca odrastanjem provode više vremena na pametnim telefonima, a da se njihovo zadovoljstvo životom smanjuje. Učestalije korištenje mobitela za zabavu pokazalo se povezano s većom razinom negativnog afekta, a korištenje u svrhu komunikacije povezano je s većom razinom pozitivnog afekta. Mobilni uređaji mladima omogućuju pristup društvenim

mrežama, kupovanju, igranju igrica, kockanju i klađenju, seksualnim sadržajima, a sve navedeno predstavlja različite modalitete potencijalne ponašajne ovisnosti.

Ovim anketnim istraživanjem željelo se doći do informacija o problemima konzumacije alkohola, igranja igara na sreću i upotrebe mobitela među srednjoškolcima grada Slavonskog Broda. Prema tome, postavljeni su sljedeća istraživačka pitanja:

- *ispitati informiranost učenika o štetnim učincima alkohola na ljudski organizam,*
- *ispitati učestalost i navike konzumiranja alkoholnih pića,*
- *ispitati učestalost i način igranja različitih vrsta igara na sreću,*
- *identificirati doživljenje probleme povezane s kockanjem,*
- *ispitati učestalost korištenja modernih tehnologija,*
- *ispitati navike i doživljenje probleme povezane s korištenjem mobilnih telefona,*
- *utvrditi postoje li razlike u određenim navikama i ponašanjima vezanima uz konzumaciju alkohola, igranja igara na sreću i korištenja modernih tehnologija s obzirom na spol, srednjoškolsko obrazovno usmjerenje ili mjesto prebivališta (ruralno ili gradsko područje)*

2. METODOLOGIJA

2.1. UZORAK

Anketno istraživanje provedeno je na prigodnom uzorku od ukupno N= 351 učenika i učenica trećih razreda šest srednjih škola Slavonskog Broda („Gimnazija Matija Mesić“, „Ekonomsko-birotehnička škola Slavonski Brod“, „Srednja medicinska škola“, „Industrijsko – obrtnička škola“, „Obrtničko-tehnička škola Slavonski Brod“, i „Srednja škola Matija Antun Reljković“). Iz analize rezultata isključena su dva ispitanika radi nesavjesnog ispunjavanja anketnog upitnika te konačni broj analiziranih ispitanika iznosi N=349. Nadalje, neki učenici nisu dali odgovore na sva pitanja. Na primjer, ispunili su u potpunosti pitanja o alkoholu i igrama na sreću, a nisu ispunili pitanja o modernim tehnologijama i slično. S obzirom da su i takvi protokoli izvor određenih informacija, nisu isključivani iz obrade, ali na određenim pitanjima broj odgovora stoga ne odgovara konačnom broju anketiranih učenika. U planiranju provedbe ankete, odlučeno je istu provesti na učenicima trećih razreda srednjih škola trogodišnjih, četverogodišnjih strukovnih usmjerenja te gimnazijskog usmjerenja. Učenici trećih razreda srednjih škola su prema očekivanom maloljetnici, ali s iskustvom adolescentnog života, koji prema pokazateljima drugih istraživanja, ali i rada u praksi, izlaze u noćne klubove i ostvaruju druženja

drugih oblika gdje dolaze u doticaj s alkoholom. Nadalje, imaju veću slobodnu u kreiranju svog slobodnog vremena, izlazaka i druženja, što ponekad uključuje razvoj loših navika poput kockanja/klađenja i pretjeranog vremena pred ekranima. Osim što su izvor informacija o svom aktualnom ponašanju, mogu pružiti informacija i o povijesti svog ponašanja, na primjer početku konzumiranja alkohola i drugih tema od interesa.

Konačan N=349 uzorak činilo je 202 (57,9%) djevojke te 147 (42,1%) mladića u rasponu dobi od 16. do 18. godine života, pri čemu je prosječna dob iznosila $M = 16,68$ ($SD = 0,520$). Samo je 9 (2,6%) ispitanika bilo punoljetno. U Tablici 1 prikazani su dodatni podaci o uzorku.

Tablica 1. Opis uzorka prema sociodemografskim obilježjima (N=349)

Spol	Mladići = 147 (42,1%)		Djevojke = 202 (57,9%)		
Mjesto prebivališta	Grad = 163 (46,7%)		Selo = 186 (53,3%)		
Školsko usmjerenje	Strukovna trogodišnja 97 (27,8%)		Strukovna četverogodišnja 158 (45,3%)		Gimnazija 93 (26,6%)
Školski uspjeh (prethodni razred)	Ponavlja razred 0 (0%)	Dovoljan 1 (0,3%)	Dobar 71 (20,3%)	Vrlo dobar 202 (57,9%)	Odličan 75 (21,5%)

2.2. INSTRUMENTARIJ

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je anketni upitnik od ukupno 44 pitanja o sociodemografskim obilježjima, konzumiranju alkohola, igranju igara na sreću i korištenju modernih tehnologija. Od sociodemografskih podataka prikupljali su se podaci o spolu, dobi, mjestu prebivališta ispitanika (grad/selo), srednjoj školi i usmjerenju koje učenici pohađaju te školskom uspjehu ostvarenom u prethodnom razredu. Pitanja su bila višestrukog dogovora, s mogućnošću dopisivanja dogovora ispitanika na nekim pitanjima. Primjer pitanja o navikama vezanima za konzumaciju alkohola je: „U kojim prigodama najčešće konzumiraš alkohol? A) Ne konzumiram alkohol, B) Večernjim izlascima vikendom, C) Dnevnom izlascima/druženjima s prijateljima, D) Različitim slavljinama (rođendani, svadbe, blagdani..), D) Drugo:_____ . Samo jedno pitanje bilo je otvorenog tipa (Možeš li navesti neke štetne učinke alkohola na zdravlje i funkcioniranje čovjeka?). Posljednje pitanje vezano za moderne tehnologije sastojalo se od 11 tvrdnji / potpitanja gdje su ispitanici izražavali svoje slaganje s navedenim tvrdnjama. Primjer tvrdnje je: „Na mobitelu ostajem duže nego što planiram.“, a ponuđeni odgovori bili su: *Nikada, Rijetko, Često, Uvijek.*

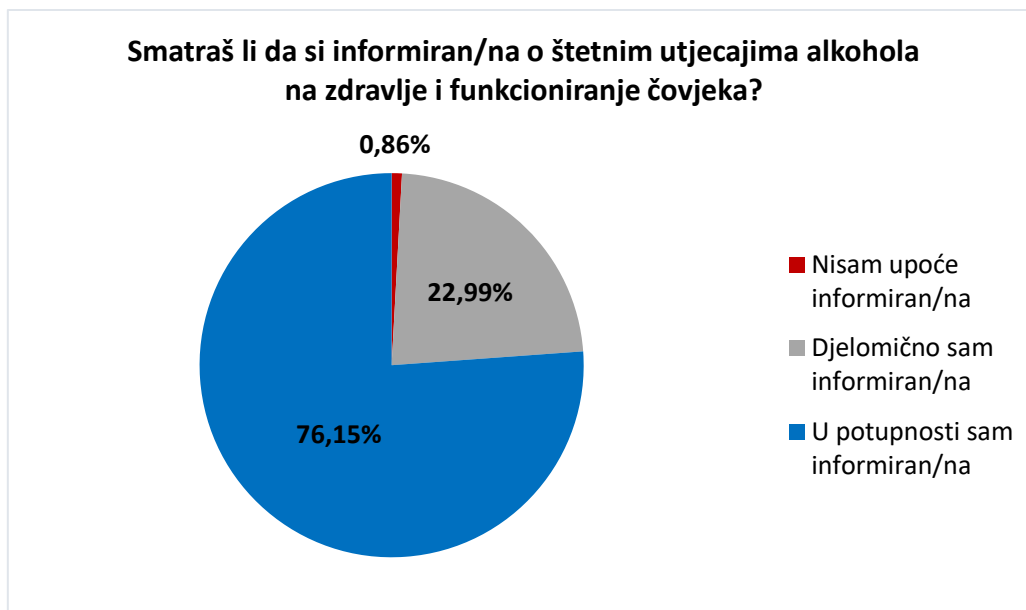
2.3. POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno početkom listopada 2023. godine na grupnoj razini u školama, prema dogovoru s ravnateljima, stručnim suradnicima i razrednicima razrednih odjeljenja koja su sudjelovala u istraživanju. Ispunjavanje upitnika trajalo je u prosjeku 20 minuta, bilo je dobrovoljno i anonimno metodom papir-olovka. Anketiranje je provedeno od strane psihologinje – stručne suradnice na projektu. Učenici su usmenom, ali i pisanom uputom bili upoznati s prirodom i svrhom provođenja istraživanja te su od istoga mogli odustati u bilo kojem trenutku. Istraživanje je provedeno poštujući sva načela Etičkog kodeksa istraživanja s djecom, a za provedbu istraživanja dobivena je suglasnost škola te Etičkog povjerenstva Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije.

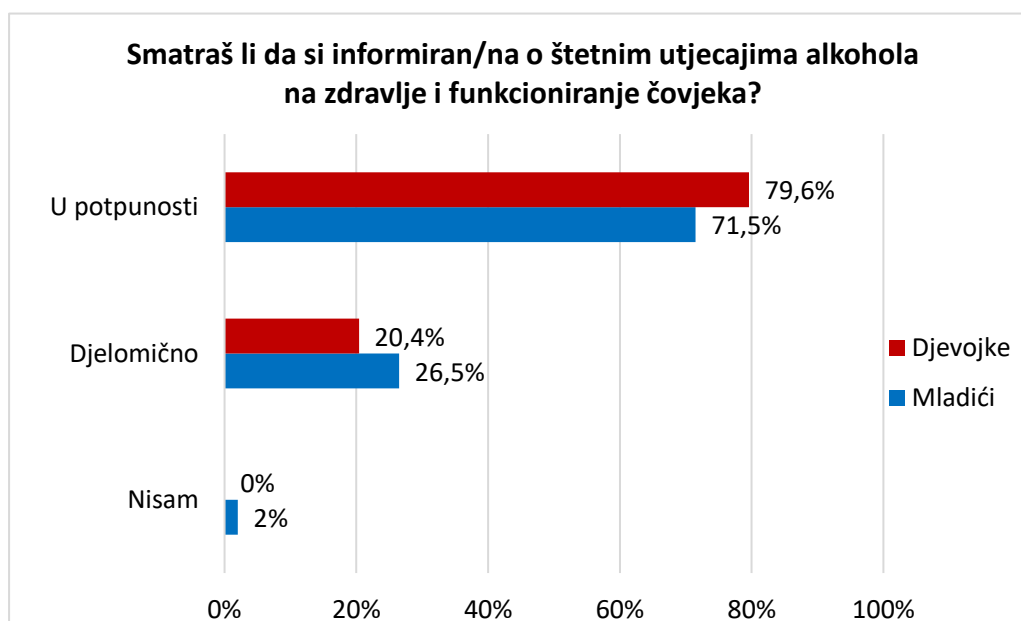
3. REZULTATI

3.1. KONZUMACIJA ALKOHOLA

Prvih nekoliko pitanja u ovom dijelu upitnika ispitivalo je informiranost učenika kada su u pitanju štetne posljedice konzumacije alkohola. Kako je prikazano na Slici 1, 76,15% učenika smatra da je u potpunosti informirano o štetnim utjecajima konzumacije alkohola. Informiranost se promatrala i prema spolu (Slika 2) te srednjoškolskom usmjerenju (Slika 3).

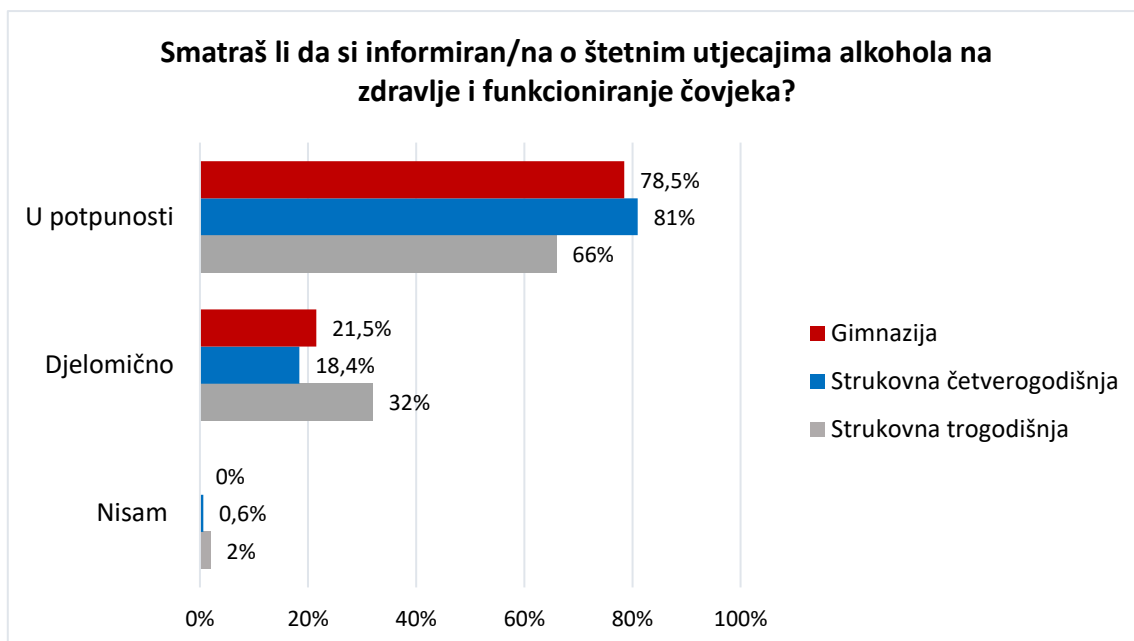

Slika 1. Grafički prikaz samoprocjene informiranosti učenika o štetnosti alkohola (N=348).

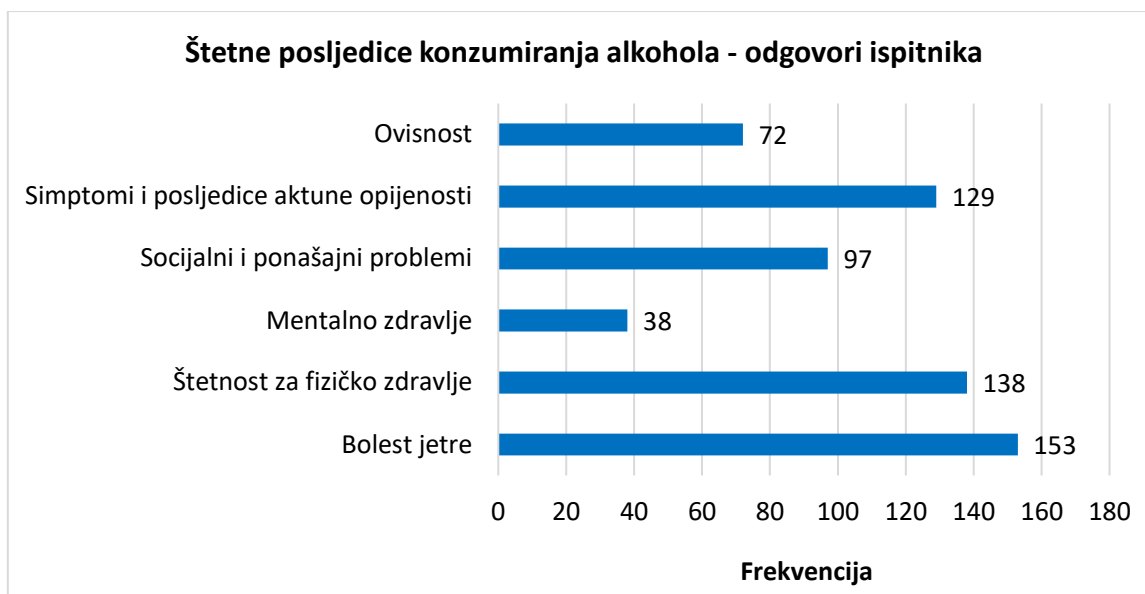
Slika 2. Grafički prikaz samoprocjene informiranosti učenika o štetnosti alkohola prema spolu (N=348; N_{mladići}=147, N_{djevojke}=201).

Slika 3. Grafički prikaz samoprocjene informiranosti učenika o štetnosti alkohola prema srednjoškolskom usmjerenju ($N=348$; $N_{gimnazija}=93$, $N_{četverogodišnja}=158$, $N_{trogodišnja}=97$).

Nadalje, ispitanicima je postavljeno pitanje otvorenog tipa: „Možeš li navesti neke štetne učinke alkohola na zdravlje i funkcioniranje čovjeka?“. To je bilo jedino pitanje otvorenog tipa i na njega najviše učenika nije dalo odgovor (njih 34). Učenici su davali razne odgovore, navodeći jedan ili više štetnih učinaka, stoga su se njihovi odgovori kategorizirali u smislene kategorije prema mišljenju istraživača: a) *Bolest jetre* – učenici su navodili razne odgovore koji se mogu svrstati u ovu kategoriju, poput ciroza jetre, uništavanje jetre, problemi s jetrom; b) *Štetnost za fizičko zdravlje* – u ovu kategoriju ubrojili su se svi odgovori koji se tiču štetnog utjecaja alkohola na općenito zdravstveno stanje, oštećenja drugih organa koje su učenici navodili, živčanog sustava, povećavanje rizika za razvoj karcinoma; c) *Mentalno zdravlje* – obuhvaća odgovore povezane s posljedicama povezanim uz psihičko stanje i zdravlje; d) *Socijalni i ponašajni problemi* – kategorije obuhvaća odgovore kao što su agresivnost i nasilje, problemi u obitelji, gubitak novca i posla, prometne nesreće; e) *Simptomi i posljedice akutne opijenosti* – učenici su navodili niz simptome vezanih uz pijano stanje kao što su nejasan govor, gubitak ravnoteže, nepravilan hod, gubitak pamćenja, povraćanje, gubitak svijesti...) i f) *Ovisnost* – obuhvaća odgovore povezane s razvojem ovisnosti o alkoholu. Prema prikazanom na Slici 4 najčešće navođena štetna posljedica tiče se oboljenja jetre. Nadalje, učenici su često navodili odgovore povezane sa simptomima i posljedicama akutne opijenosti te štetnosti alkohola na opće fizičko zdravstveno stanje. Najrjeđe su navođeni odgovori o ovisnosti o alkoholu te posljedicama povezanim za mentalno zdravlje.

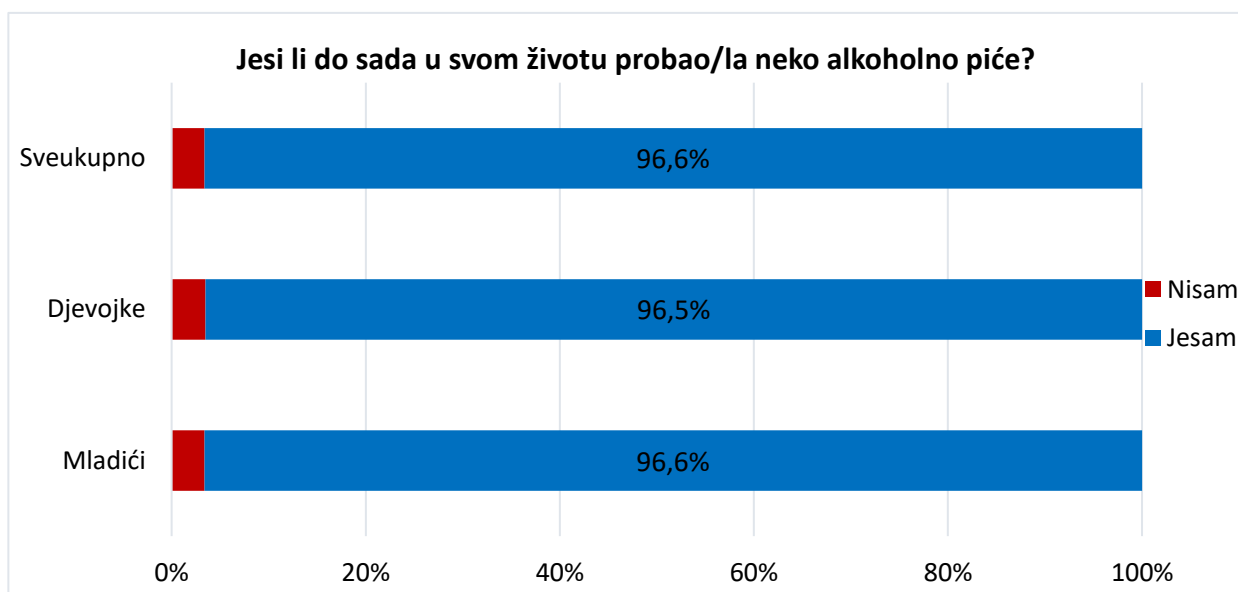
Slika 4. Grafički prikaz frekvencije odgovora ispitanika na otvoreno pitanje o štetnosti alkohola (N=315).

U nastavku upitnika bilo je navedeno devet tvrdnji o konzumaciji alkohola. Učenici su trebali označiti smatraju li navedenu tvrdnju točnom (T) ili netočnom (N). U Tablici 2 prikazane su navedene tvrdnje te je zelenom bojom označen točan, a crvenom bojom netočan odgovor. Sivom bojom istaknute su tvrdnje na kojima su učenici najviše pogriješili – više od 70% učenika u sve tri tvrdnje odabire pogrešan odgovor. Drugim riječima, 70,4% učenika smatra da alkohol stimulira živčani, 83% ispitanik učenika smatra da je moguće konzumacijom hrane utjecati na brzinu razgradnje alkohola te 71,6% njih smatra da konzumacijom kave ili tuširanjem hladnom vodom mogu ubrzati proces trijezjenja. To su neke od najčešćih zabluda o konzumaciji alkohola, a prema navedenim postocima vidljivo je učenici nisu u potpunosti informirani o njima.

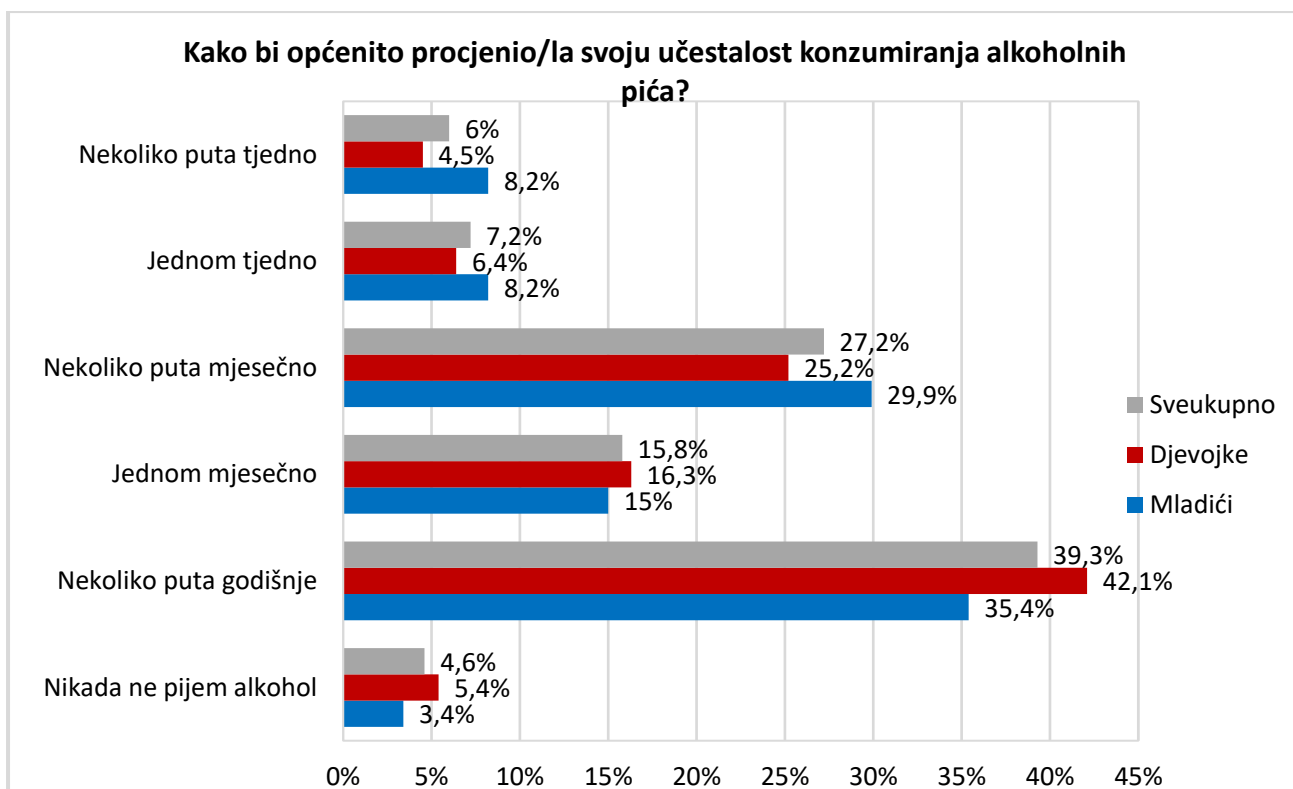
Kada je u pitanju životna prevalencija konzumiranja alkohola, iz Slike 5 vidljivo je kako je podjednak postotak mladića i djevojaka barem jedan puta u životu probao alkohol. Nema ni statistički značajne razlike u životnoj prevalenciji probavanja alkohola između mladića i djevojaka ($\chi^2=.002$, $df=1$, $p>.05$). Gledajući sveukupno, svega 12 (3,4%) učenika nikada nije probalo alkohol.

Tablica 2. Deskriptivni prikaz odgovora na tvrdnje o alkoholu. (N=348).

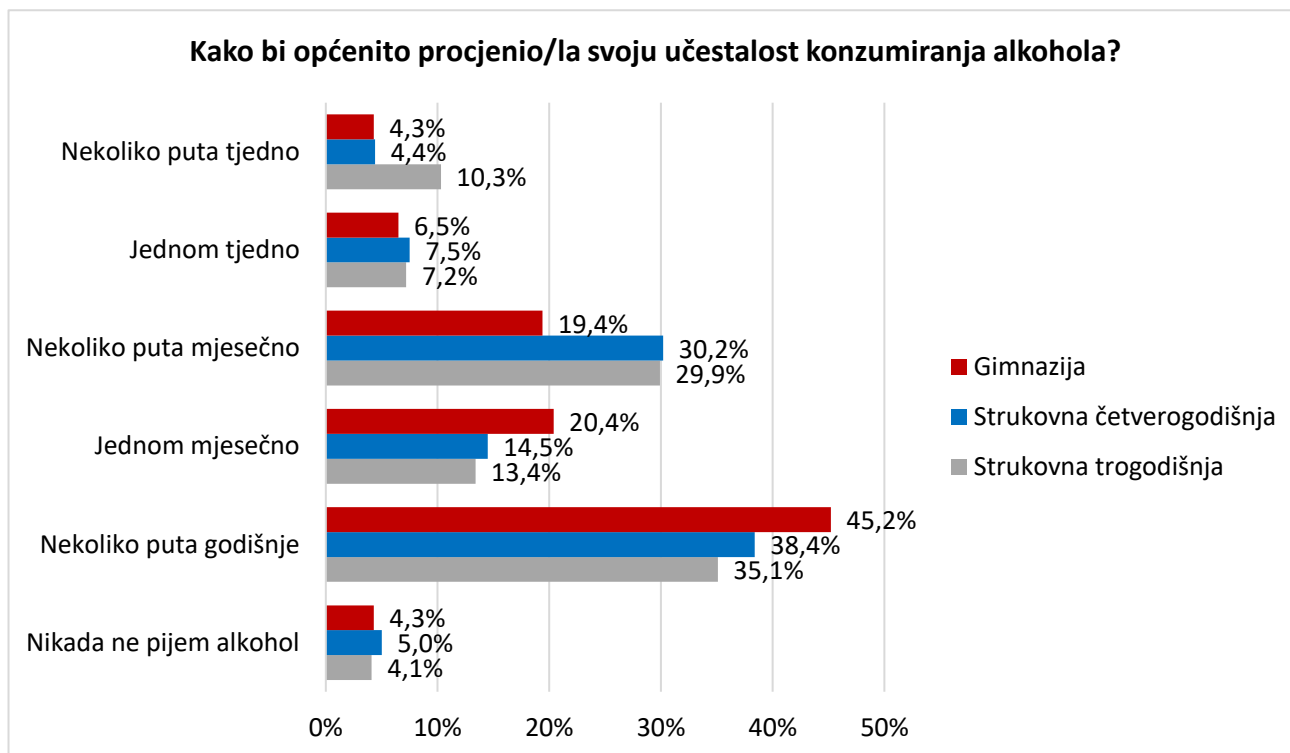
1. Posluživanje te prodaja alkoholnih pića maloljetnicima kažnjivo je djelo u Republici Hrvatskoj.	T 93,1%	N 6,9%
2. Alkohol je po svojoj definiciji psihoaktivna droga koja mijenja moždanu funkciju.	T 76,1%	N 23,9%
3. Alkohol stimulira (podiže, ubrzava) živčani sustav.	T 70,4%	N 29,6%
4. Moguće je utjecati na brzinu razgradnje alkohola u krvotoku (npr. jedenjem prije/tijekom konzumiranja alkohola).	T 83%	N 17%
5. Da bi uklonila alkohol iz krvi unesen samo jednom čašom piva, jetri treba najmanje 1 sat.	T 59,5%	N 40,5%
6. Kod mlađih osoba više od 3 promila alkohola u krvi može biti uvod u alkoholnu komu koja nerijetko završava smrću.	T 87,6%	N 12,4%
7. Ista količina popijenog alkohola izaziva jednaku reakciju organizma kod svih ljudi.	T 8,6%	N 91,4%
8. Pijenje kave ili tuširanje hladnom vodom može ubrzati proces triježenja.	T 71,6%	N 28,4%
9. Ovisnicima o alkoholu mogu postati samo starije osobe, a ne i tinejdžeri.	T 5,5%	N 94,5%

 Slika 5. Grafički prikaz frekvencije životne prevalencije konzumiranja alkohola (N=348, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=201$).

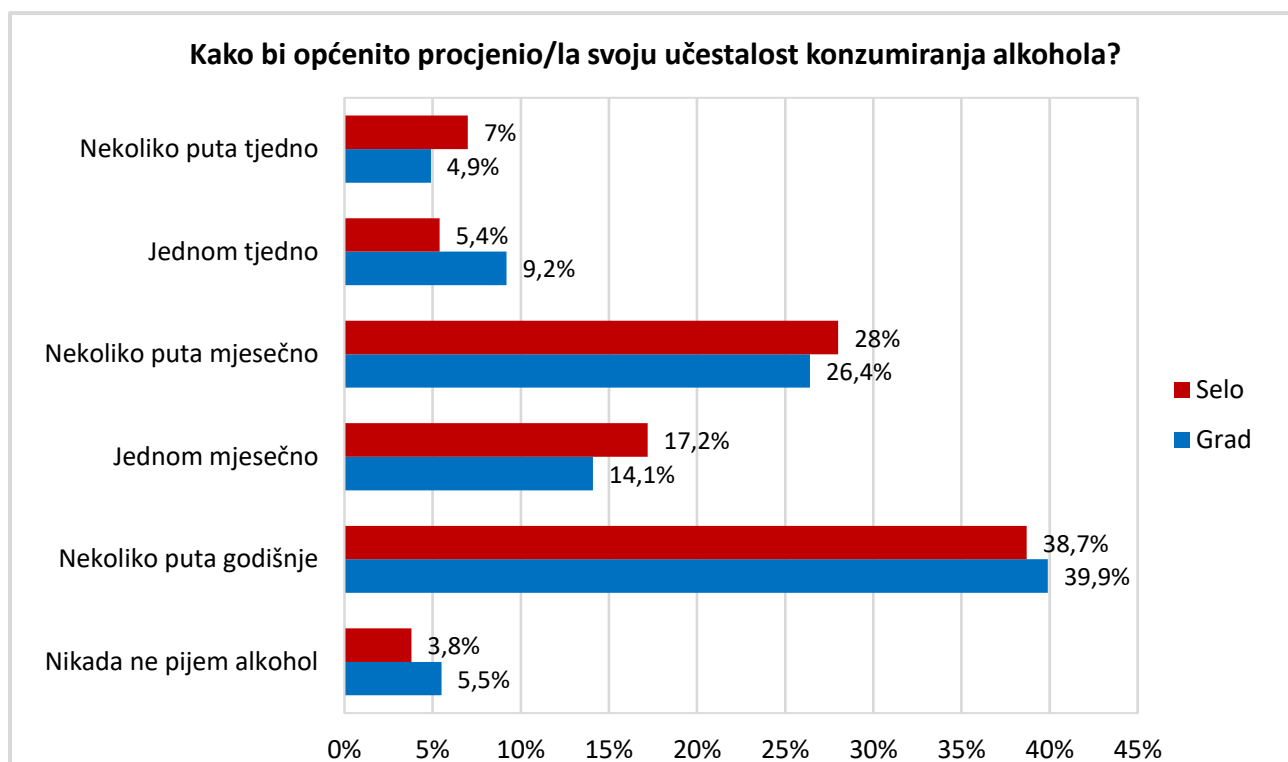
Nadalje, ispitanici su upitani da procjene općenito svoju konzumaciju alkohola. Iz grafičkog prikaza na Slici 6 vidljivo je kako 16 (4,6%) učenika navodi da nikada ne pije alkohol. Promatrajući najnižu razinu učestalosti „Nekoliko puta godišnje“, vidljivo je kako je taj odgovor odabran od strane 39,3% učenika. Da alkohol konzumira nekoliko puta mjesečno, odgovara 27,2% učenika. Najvišu razinu učestalosti „Nekoliko puta tjedno“ sveukupno odabire 6% učenika te u većoj mjeri mladići, nego djevojke.

Slika 6. Grafički prikaz samoprocjene učestalosti konzumiranja alkohola ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

Slika 7. Grafički prikaz samoprocjene učestalosti konzumiranja alkohola prema srednjoškolskom usmjerenju ($N=349$, $N_{gimnazija}=93$, $N_{četverogodišnja}=159$, $N_{trogodišnja}=97$).

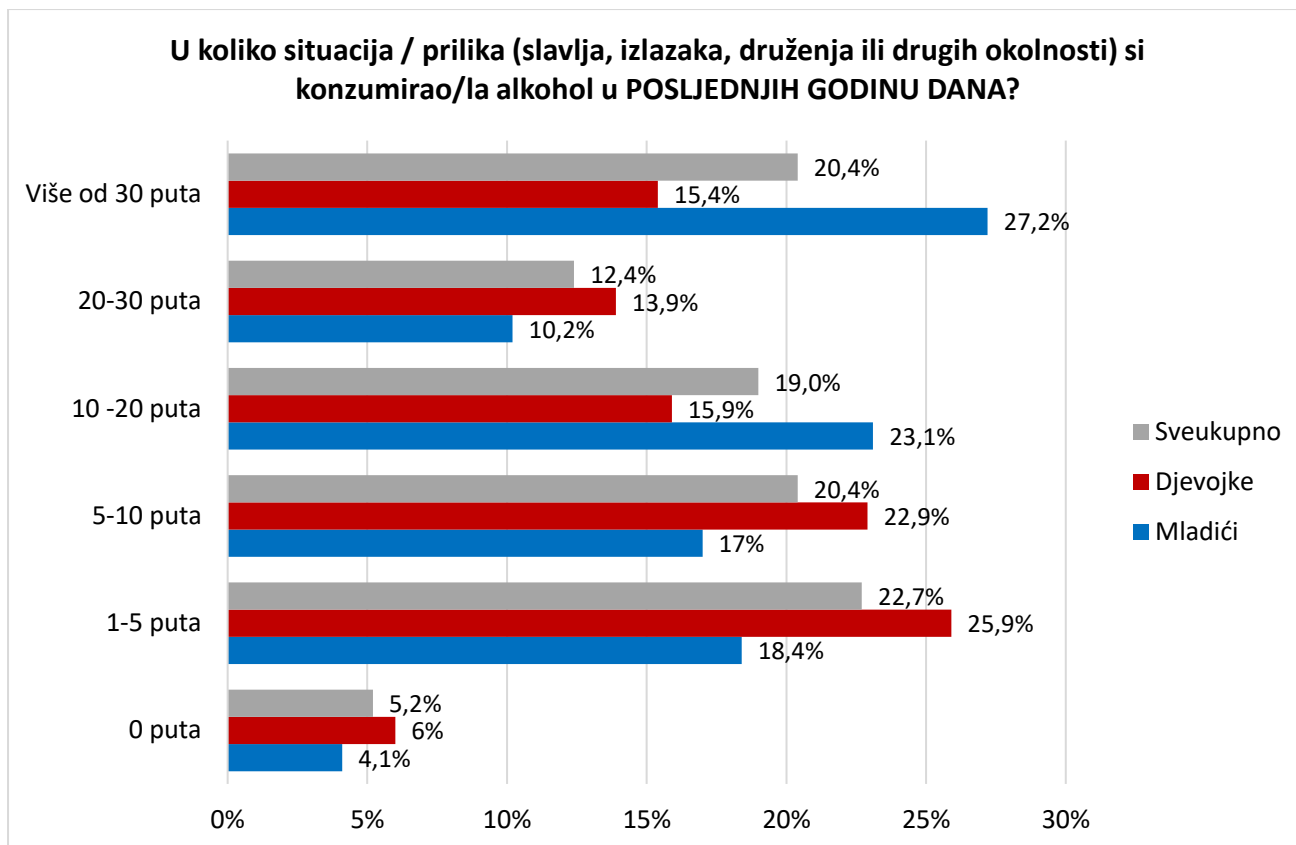

Slika 8. Grafički prikaz samoprocjene učestalosti konzumiranja alkohola prema mjestu prebivališta ($N=349$, $N_{grad}=163$, $N_{selo}=186$).

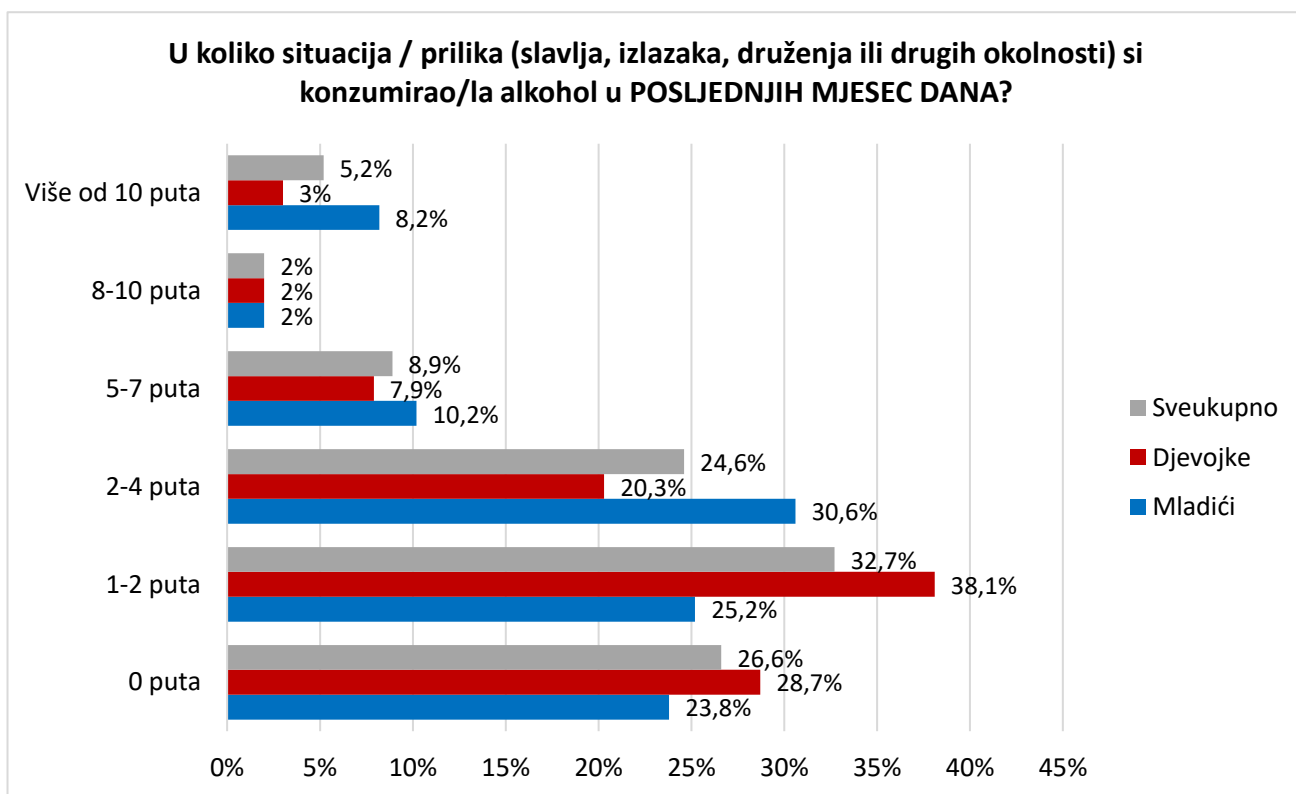
Samoprocjene općenite konzumacije alkohola prema mjestu prebivališta i srednjoškolskom usmjerenju prikazane su na Slici 7 i Slici 8. Ako se promatra odgovor koji predstavlja najučestaliju konzumaciju alkohola „*Nekoliko puta tjedno*“, taj dogovor bira 10,3% učenika srednjeg trogodišnjeg obrazovanja te 7% učenika sa sela.

Slika 9 prikazuje učestalost konzumacije alkohola u posljednjih godinu dana. Ako se zbroje dvije najviše razine učestalosti („20-30 puta“ i „Više od 30 puta“), 32,8% učenika je alkohol unazad godinu dana pilo minimalno u 20 prilika. 27,2% mladića odabire odgovor „*Više od 30 puta*“.

Učestalost konzumacije alkohol unazad mjesec dana prikazana je na Slici 10. Može se vidjeti kako 32,7% ispitanih učenika navodi da je alkohol pilo 1-2 puta. Taj dogovor odabire 38,1% djevojki naspram 25,2% mladića. Učestaliju konzumaciju alkohol od 1-2 puta u svim ponuđenih dogovorima više navode mladići, osim kod odgovora 8-10 puta kojeg navodi podjednako po 2% mladića i djevojki.

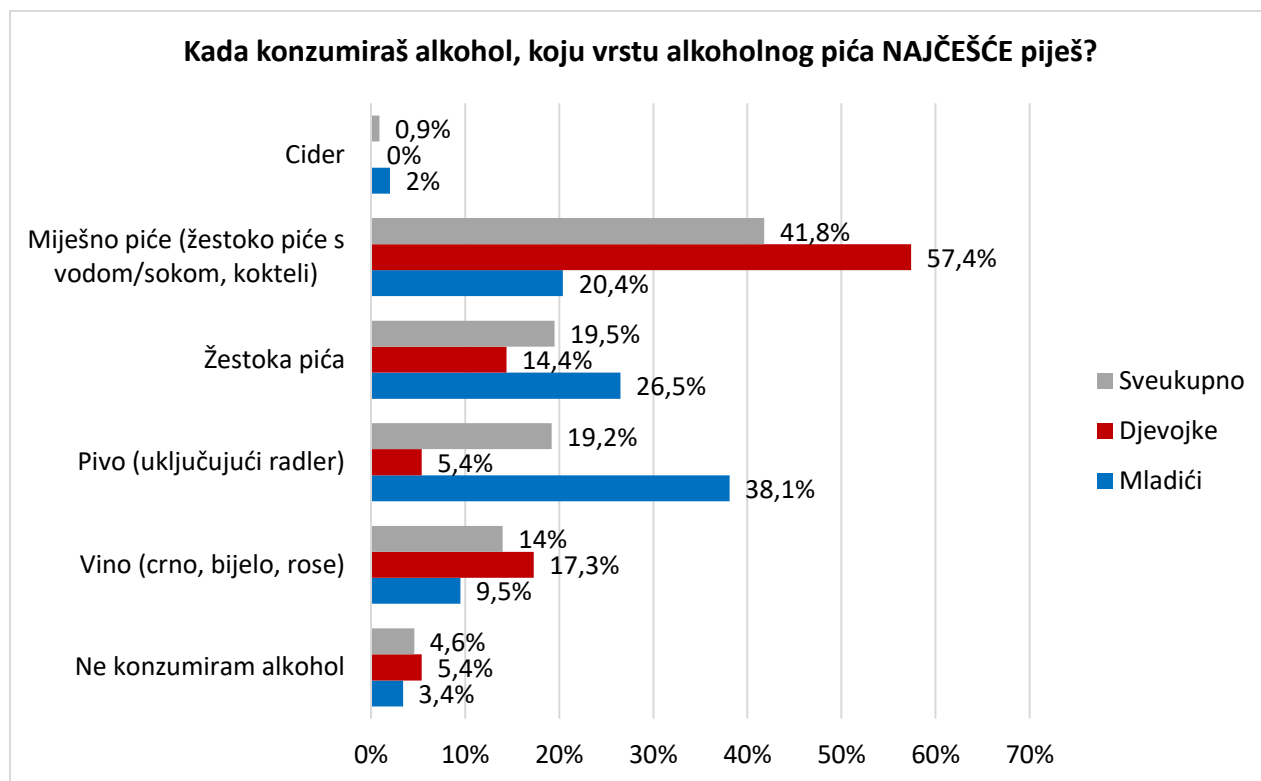

Slika 9. Grafički prikaz učestalosti konzumiranja alkohola posljednjih godinu dana (N=348, N_{mladići}=147, N_{djevojke}=201).

Slika 10. Grafički prikaz učestalosti konzumiranja alkohola posljednjih mjesec dana (N=349, N_{mladići}=147, N_{djevojke}=202).

Učenici su upitani i o vrsti pića koju najčešće konzumiraju. Zamoljeni su da odaberu jednu vrstu alkoholnog pića koju najučestalije konzumiraju (Slika 11). Prema prikazanom, 41,8% učenika navodi da konzumira miješano žestoko piće s bezalkoholnim pićem. Takvu vrstu pića pije 57,4% djevojki, dok mladići u najvećoj mjeri odabiru pivo, njih 38,1%.

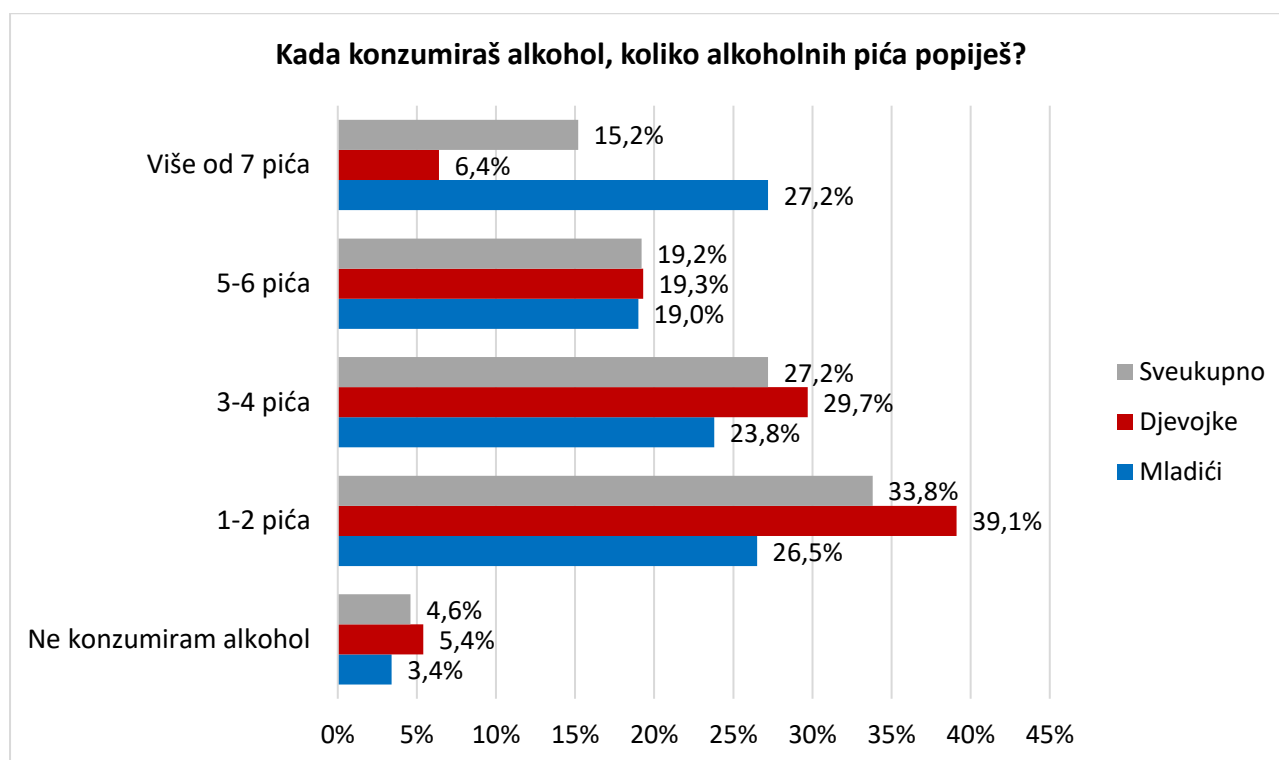

Slika 11. Grafički prikaz konzumacije vrste alkoholnog pića ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

Osim za vrstu pića, učenici su upitani koliki broj pića prosječno konzumiraju u prilici kada piju alkohol (Slika 12). Jedno alkoholno piće u ovom upitniku bilo je definirano kao; 1 čaša/limenka/boca piva, 1 čaša vina, 1 čaša žestokog pića, 1 radler ili cider, 1 koktel ili druga mješavina pića. Učenicima je piće definirano na ovakav način radi jednostavnije samoprocjene. Prema Europskoj zdravstvenoj anketi (EHIS 3, Eurostat, 2019) *ekscesivno epizodično pijenje* definirano je kao konzumiranje alkohola u jednoj prigodi u količini koja iznosi najmanje 60 grama čistog alkohola, što dogovara konzumacija 6 i više standardnih pića. Količina od 6 pića pretpostavlja da je 1 piće jednako količini od 10 g čistog alkohola. Dakle, pod jednim standardnim pićem koje sadrži 10 g čistog alkohola (etanola) smatra se npr. 0,03 l žestokog pića ili 0,125 l vina ili 0,25 l piva. U ESPAD istraživanju ekscesivno epizodično pijenje bilo je definirano kao pijenje pet ili više alkoholnih pića u jednoj prigodi. Jedno žestoko piće na prodajnim mjestima poput kafića u prosjeku se toči u mjeri od 0,03l. Prema navedenom, 1 čaša miješanog žestokog pića vrlo vjerojatno sadrži 0,03l alkoholnog pića, odnosno 10g čistog alkohola.

Ukoliko učenici piju miješana pića koja sami zamiješaju moguće je da je količina žestokog pića, odnosno alkohola u miješanom piću veća. Nadalje, pivo se većinom prodaje u mjeri od 0,33l ili 0,5l. Ako mladi pivo konzumiraju u jednoj prosječnoj čaši, popit će minimalno 0,2l piva, a ukoliko piju iz limenke ili boce većeg pakiranja, zasigurno je da unesu 10g čistog alkohola prema navedenoj definiciji. Stoga, kada učenici piju 5-6 alkoholnih pića u jednoj prigodi, unesu 50-60g čistog alkohola i to se može ekscesivnim epizodičnim pijenjem.

Prema prikazanom na Slici 12, 61% ispitanih učenika popije najviše do 4 pića (zbroj za odgovore 1-2 pića i 3-4 pića). Podjednak postotak mladića (19%) i djevojki (19,3%) navodi da popije 5-6 pića što možemo smatrati ekscesivnim epizodičnim pijenjem. Više od 7 pića popije 27,2% mladića za razliku 6,4% djevojki.

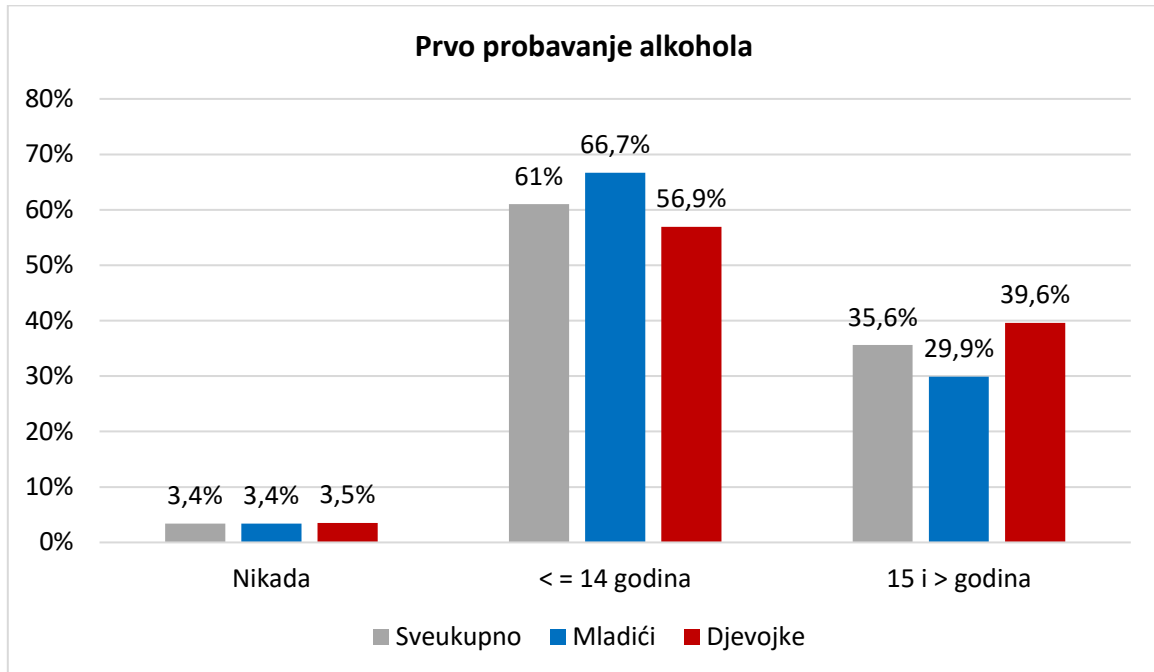

Slika 12. Grafički prikaz broja konzumiranih alkoholnih pića ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

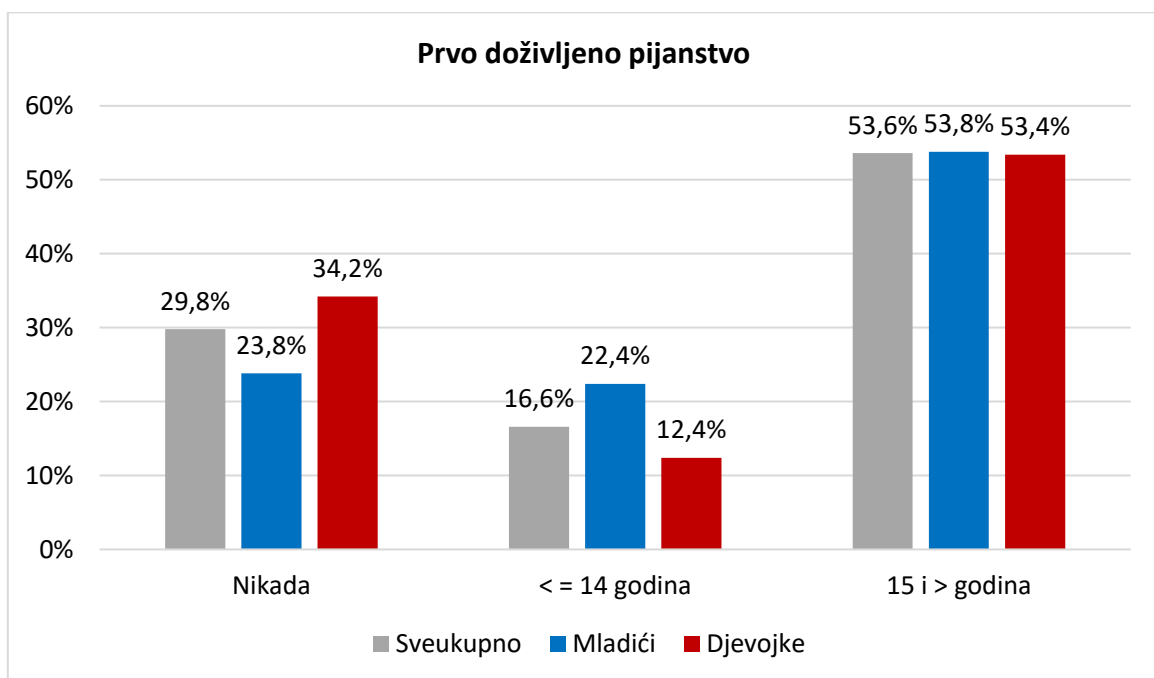
Učenici su upitani i o počecima svog konzumiranja alkohola te doživljenim pijanstvima. Učenici su mogli zaokružiti odgovore od *Mlađe od 12 godina* pa sve do 18. godine. Odgovori su se kategorizirali u tri kategorije: *Nikada*, *Jednako ili manje od 14 godina* (što bi odgovaralo većinom osnovnoškolskoj dobi) te *Više 15 i više godine* (što u prosjeku odgovara srednjoškolskoj dobi). Kako je prikazano na Slika 13, većina ispitanik učenica i učenica je alkohol probala do 14 godine života, dakle u osnovnoj ili na početku srednje škole. Kada je u pitanju prvo doživljeno pijanstvo, na Slici 14 može se vidjeti kako se

ono kod većine ispitanika (53,6%) dogodilo sa 15 ili više godina, odnosno u prosjeku u srednjoj školi, a podjednaki udio i mladića (53,8%) i djevojke (53,4%) daje taj odgovor.

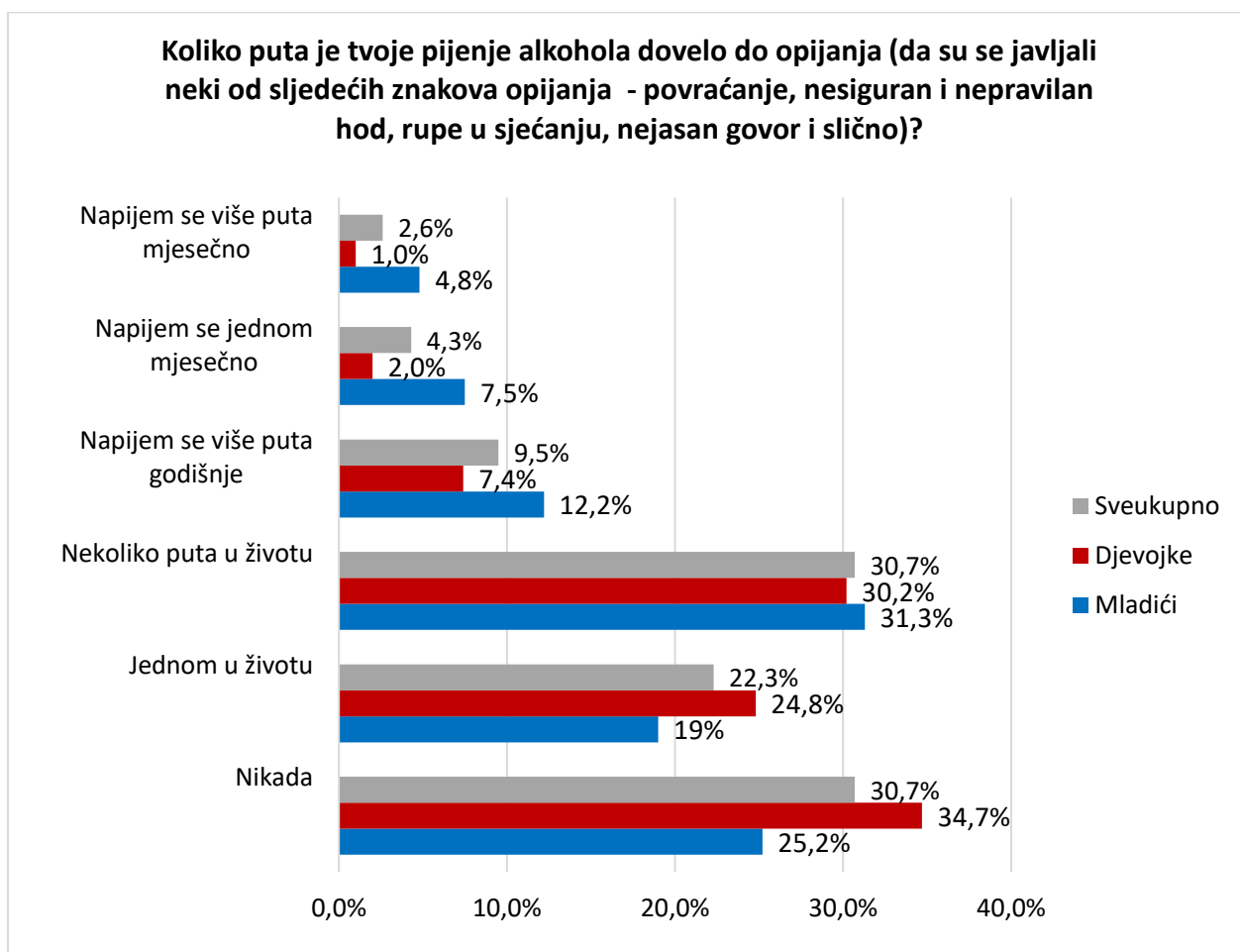

Slika 13. Grafički prikaz prvog probavanja alkohola s obzirom na dob ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

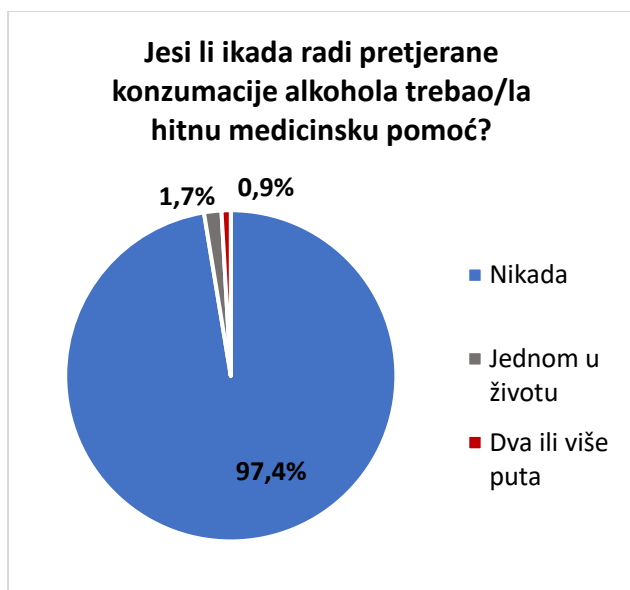
Slika 14. Grafički prikaz prvog pijanstva s obzirom na dob ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

Nadalje, kada je u pitanju broj doživljenih pijanstava, na Slici 15 vidljivo je kako je najčešće odabrani odgovor od svih ispitanih učenika *Nekoliko puta u životu* (30,7%). Kada je u pitanju učestalije opijanje na mjesečnoj razini, veći udio mladića nego djevojaka navodi da se opija jednom mjesečno (7,5%) ili čak više puta mjesečno (4,8%). Na ovom pitanju odgovor *Nikada odabire* 30,7% u odnosu na prethodno pitanje o prvom doživljenom pijanstvu gdje odgovor *Nikada* bira njih 29,8%. Razlika ju moguće pripisati subjektivnoj interpretaciji pitanja. Moguće je da je nekolicina učenika, točnije njih troje, smatra da je bila blagog opijenog stanja, ali nije nužno doživjela neke od navedenih pokazatelja akutnog pijanstva.

Slika 15. Grafički prikaz učestalosti pijanstava ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

Na pitanje o problematičnoj konzumaciji alkohola koja je zahtijevala hitnu medicinsku pomoć, 6 (1,7%) ispitanika navodi da im je hitna pomoć bila potrebna jednom u životu, dok je za 3 (0,9%) učenika to bilo dva ili više puta u životu (Slika 16). Na Slici 17 vidljivo je kako njih 23 (6,6%) navodi da je imalo određenih problema radi konzumacije alkohola jednom u životu, dok je dva ili više puta takvih problema imalo njih 16 (4,6%).

Slika 16. Potreba za hitnom pomoći (N=349).

Slika 17. Problematična ponašanja radi konzumacije alkohola (N=349).

Kada su u pitanju mjesta (Slika 18) i prigode konzumacije (Slika 19) alkohola, ispitanici su mogli odabrati više ponuđenih odgovora. Kod ispitanih srednjoškolaca, može se vidjeti kako alkohol najčešće konzumiraju u disko klubovima (66,2%) što odgovara i udjelu onih koji večernje izlaske označavaju kao učestalu prigodu u kojoj konzumiraju alkohol (66,2%). Nadalje, alkohol u značajnoj mjeri konzumiraju u različitim slavljinama, njih čak 79,1%, a može se pretpostaviti između ostalog kako se slavlja održavaju u vlastitim kućama gdje 27,8% ispitanika navodi da konzumira alkohol i kućama prijatelja (46,4%).

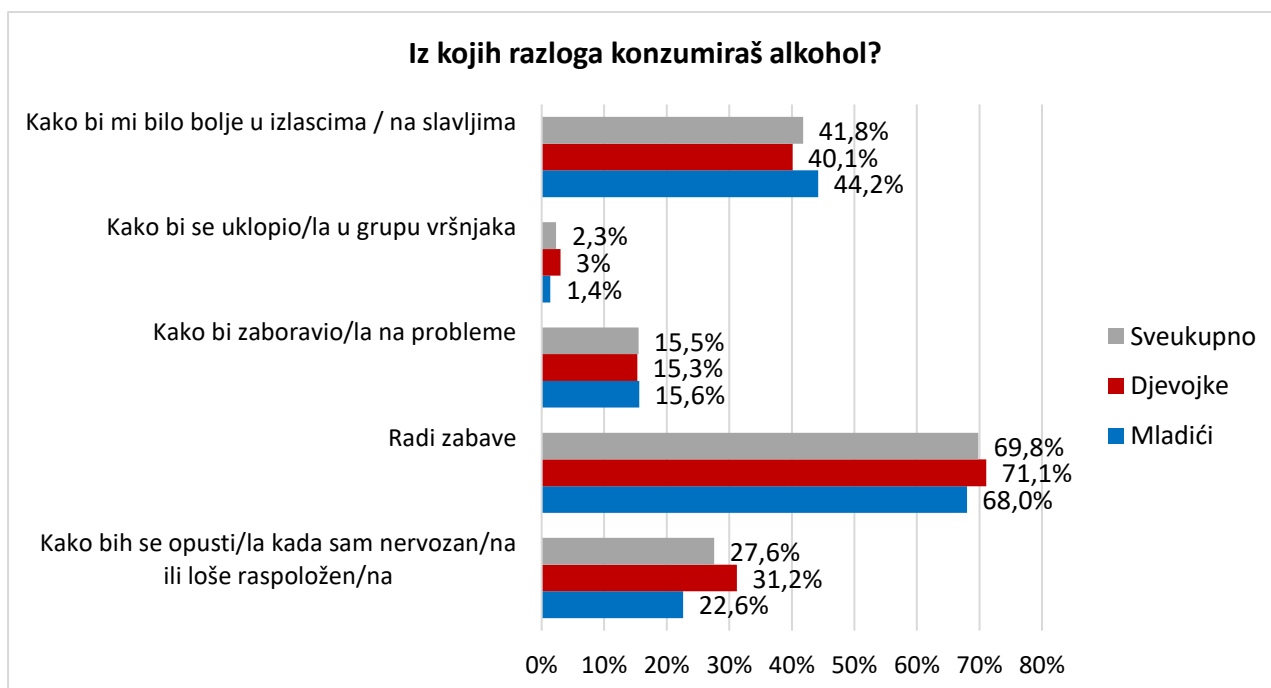

Slika 18. Grafički prikaz mjesta konzumacije alkohola (N=349).

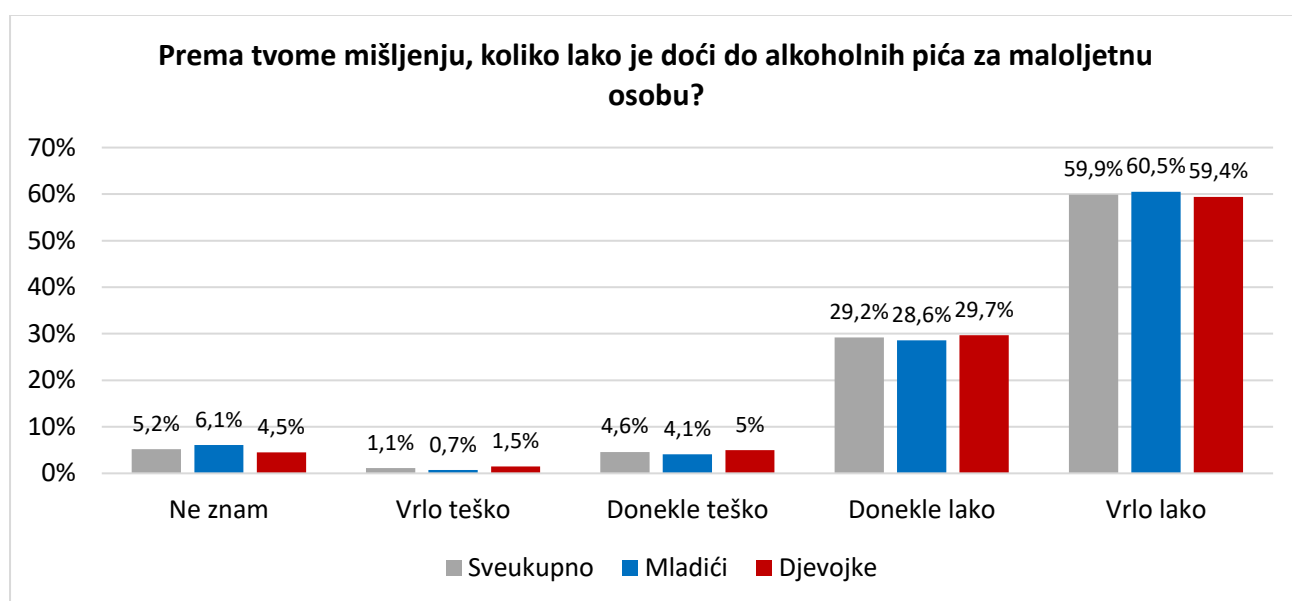
Slika 19. Grafički prikaz prigoda konzumacije alkohola (N=349).

Odgovarajući na pitanja o razlozima konzumacije alkohola, ispitanici su također mogli odabrati više ponuđenih odgovora. Iz Slike 20 vidljivo je kako su najčešće odabrani odgovori od strane svih ispitanih učenika *Radi zabave* (69,8%) te *Kako bi mi bilo bolje u izlascima / na slavljima* što bira 41,8% ispitanika. Zabrinjavajući su odgovori koji ukazuju na to da 27,6% ispitanih učenika navodi da alkohol konzumira u svrhu opuštanja te podjednak broj mladića (15,6%) i djevojaka (15,3%) odabire odgovor *Kako bi zaboravio/la na probleme*.

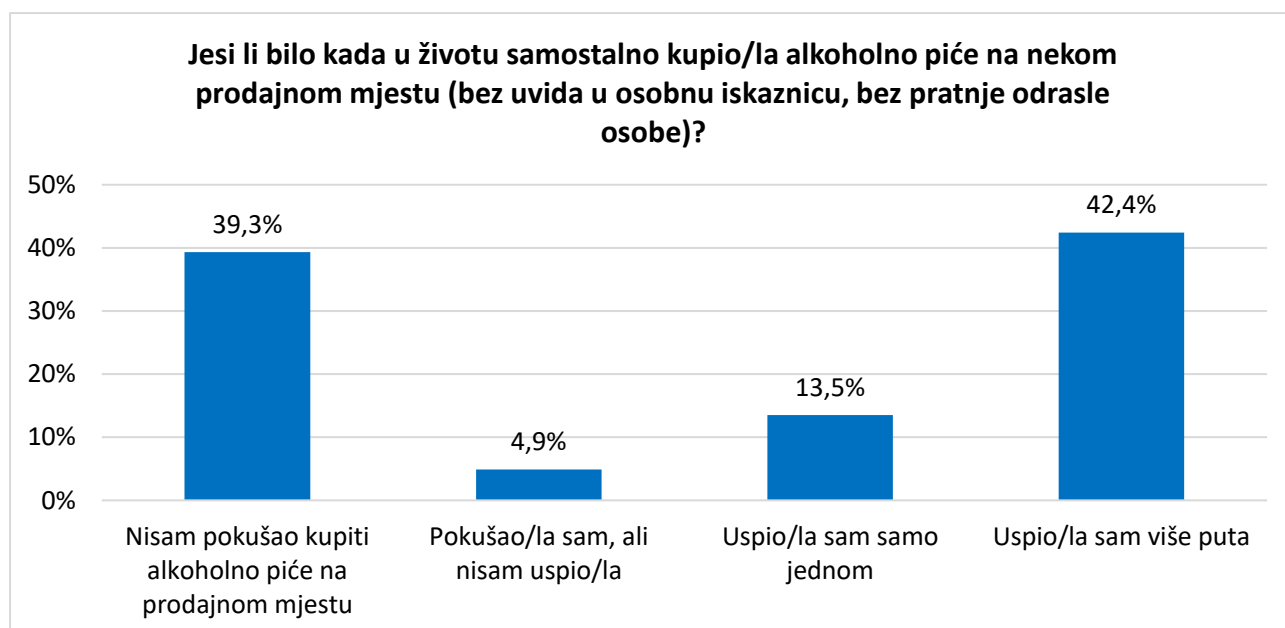

Slika 20. Grafički prikaz razloga konzumiranja alkohola (N=349, N_{mladići}=147, N_{djevojke}=202).

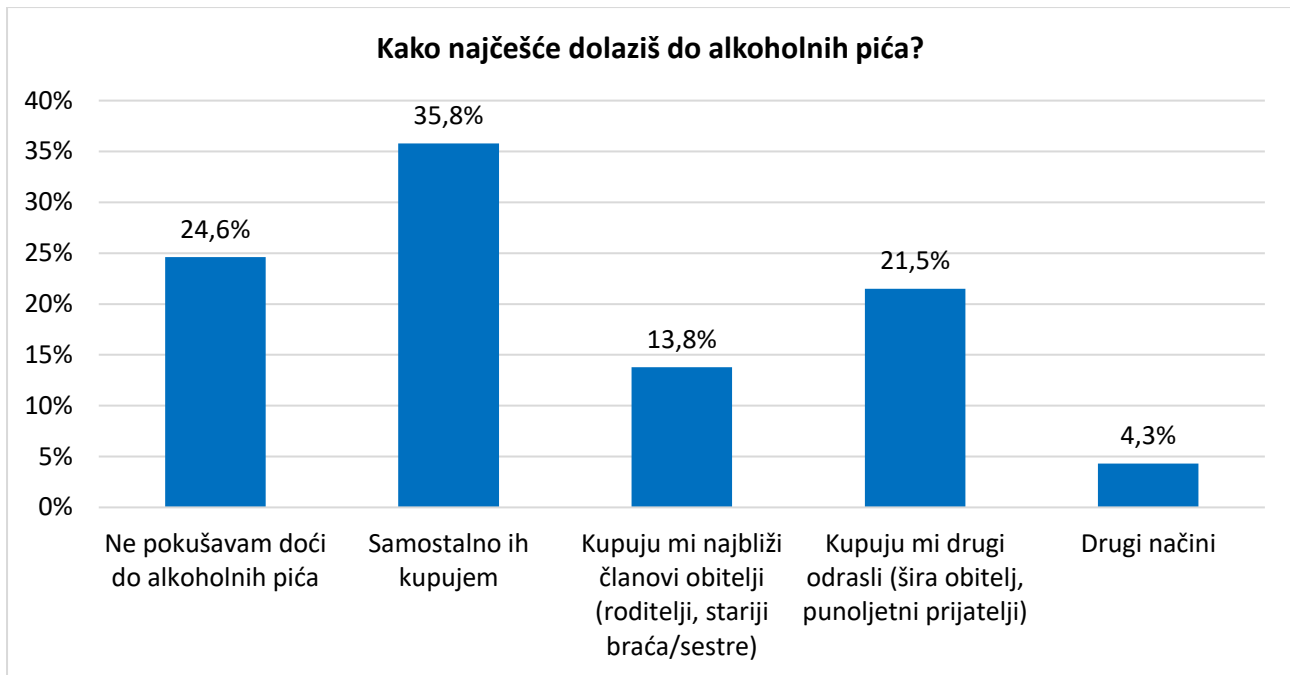
Učenici su upitani o dostupnosti alkohola za maloljetne osobe te načinima na koje dolaze do alkohola. Iz grafičkog prikaza sa Slike 21, vidimo da gotovo 90% svih ispitanih srednjoškolaca smatra da je maloljetnim osobama lako doći do alkoholnih pića (zajednički odgovori *Donekle lako i Vrlo lako*). Podjednak postotak mladića (60,5%) i djevojaka (59,4%) smatra da je vrlo lako doći do alkohola za maloljetne osobe. Nastavno na to pitanje, učenici su upitani o pokušajima kupovanja alkohola na prodajnim mjestima (Slika 22) te se može vidjeti kako je 42,4% ispitanika uspješno kupilo alkohol više puta na prodajnom mjestu bez uvida u osobnu iskaznicu ili pratnju punoljetne osobe. S obzirom da 39,3% ispitanika navodi da nije pokušalo kupiti alkohol na prodajnom mjestu, odgovori na sljedeće pitanje daju dodatan uvid u način dolaska do alkohola među ispitanim srednjoškolcima.

Slika 21. Grafički prikaz mišljenja o dostupnosti alkohola ($N=349$, $N_{\text{mladići}}=147$, $N_{\text{djevojke}}=202$).

Slika 22. Grafički prikaz kupovanja alkoholnih pića ($N=349$).

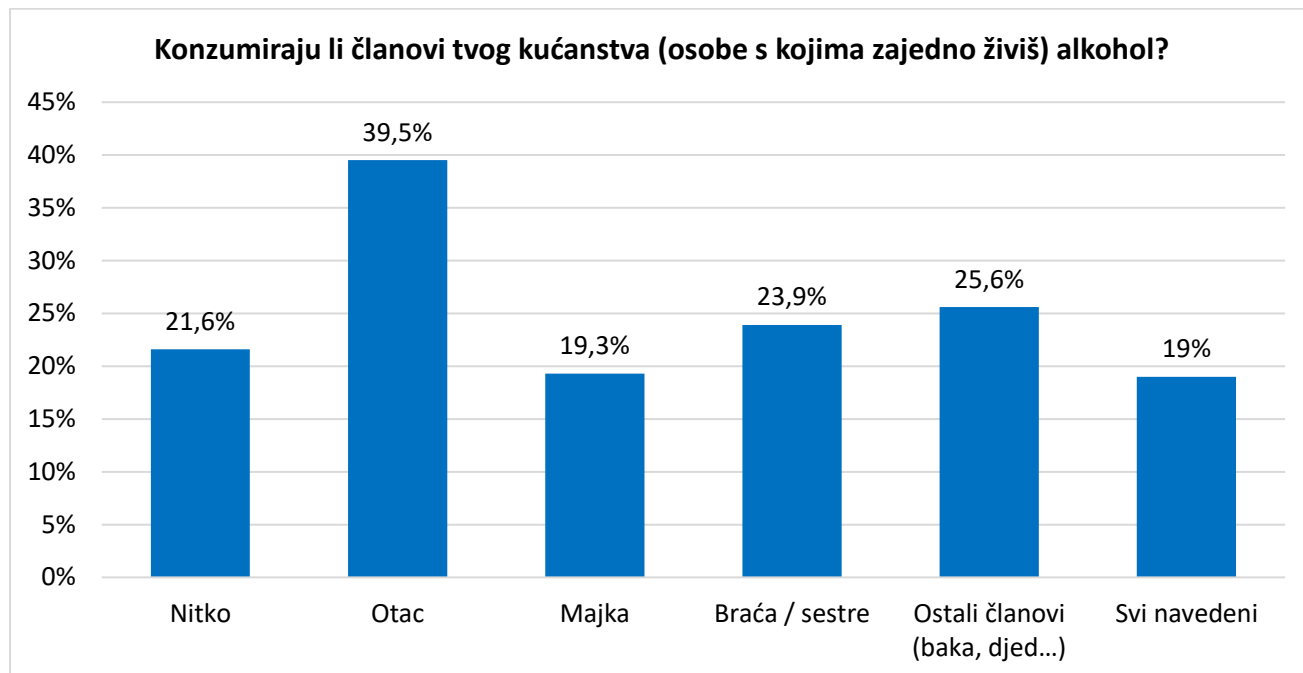

Slika 23. Grafički prikaz nabavke alkoholnih pića (N=349).

Na Slici 23 vidljivo je kako 35,8% ispitanika navodi da alkohol kupuje samostalno, a za 35,3% ispitanika (zajednički odgovori *Kupuju mi najbliži članovi obitelji* i *Kupuju mi drugi odrasli*) to čine drugi bliski odrasli. Zanimljivo je da 24,6% ispitanika navodi da ne pokušava doći do alkoholnih pića, a na prethodna pitanja samo 4,6% ispitanika daje kontinuirani odgovor da *Ne konzumira alkohol*. Uvidom u odgovore koje su ispitanici pisali u kategoriji *Drugi načini* može se dati potencijalno objašnjenje za isto. Naime, neki od drugih načina koje su ispitanici navodili za odgovore mogu se sažeti na sljedeće: „*Ponude me*“, „*Imamo domaće piće*“, „*Zajedno s društvom i prijateljima*“, „*Bude ih u izlascima i na slavljima*“. Prema tome, kada mladi konzumiraju alkohol u noćnim izlascima te ga kupuju/ naručuju drugi prijatelji, ponude ih odrasli na različitim vrstama slavlja ili su jednostavno dostupna za konzumaciju na proslavama, moguće je da mladi isto ne doživljavaju kao da samostalnim angažmanom pokušavaju doći do alkoholnog pića. Razmatrajući tu opciju, ispitanici su mogli u većoj mjeri odabirati odgovor „*Ne pokušavam doći do alkoholnih pića*“, iako alkohol konzumiraju.

Posljednje pitanje u anketnom upitniku vezano za alkohol bilo je o konzumaciji alkohola od strane članova obitelji s kojima ispitanik živi (Slika 24). Na to pitanje dvoje ispitanika nije dalo odgovore, a od ponuđenih odgovora (*Otac*, *Majka*, *Braća/sestre*, *Ostali članovi*) ispitanici su mogli odabrati više odgovora. Iz prikazano se vidi kako 19% ispitanih učenika navodi da alkohol konzumiraju svi navedeni članovi obitelji. Najčešće odabirani odgovor kojeg navodi 39,5% učenika je *Otac*. Prema rezultatima, u obitelji 21% ispitanika (njih 75) nitko ne konzumira alkohol. Ispitanicima je bilo usmeno pojašnjeno

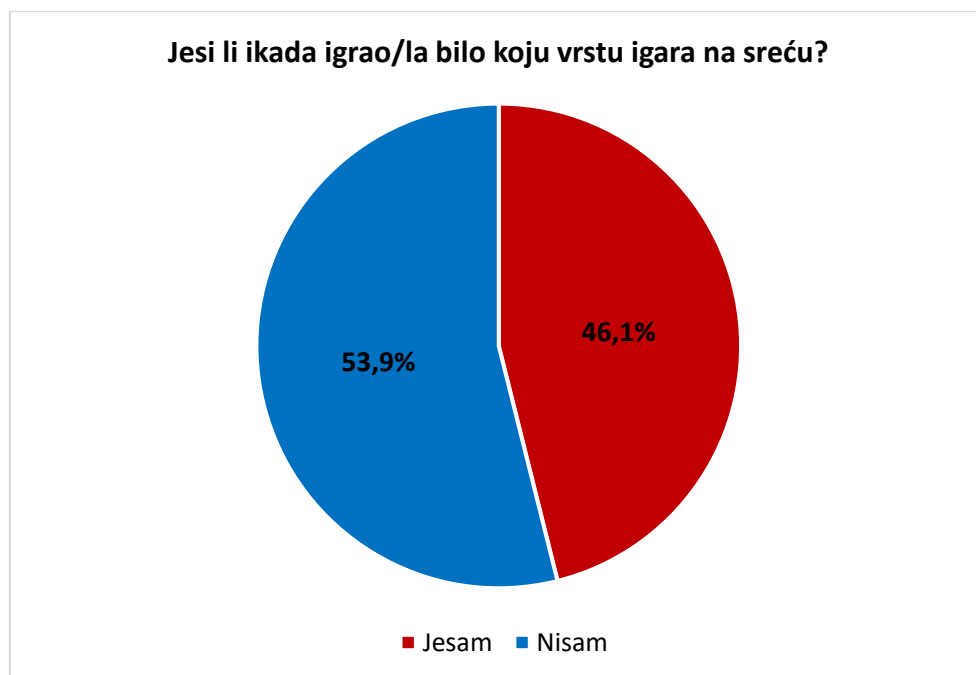
da se pitanje ne odnosi samo na problematičnu konzumaciju alkohola, ovisničko ponašanje ili samu ovisnost, nego i prigodnu konzumaciju.

Slika 24. Grafički prikaz konzumacije alkohola članova obitelji (N=347).

3.2. IGRANJE IGARA NA SREĆU

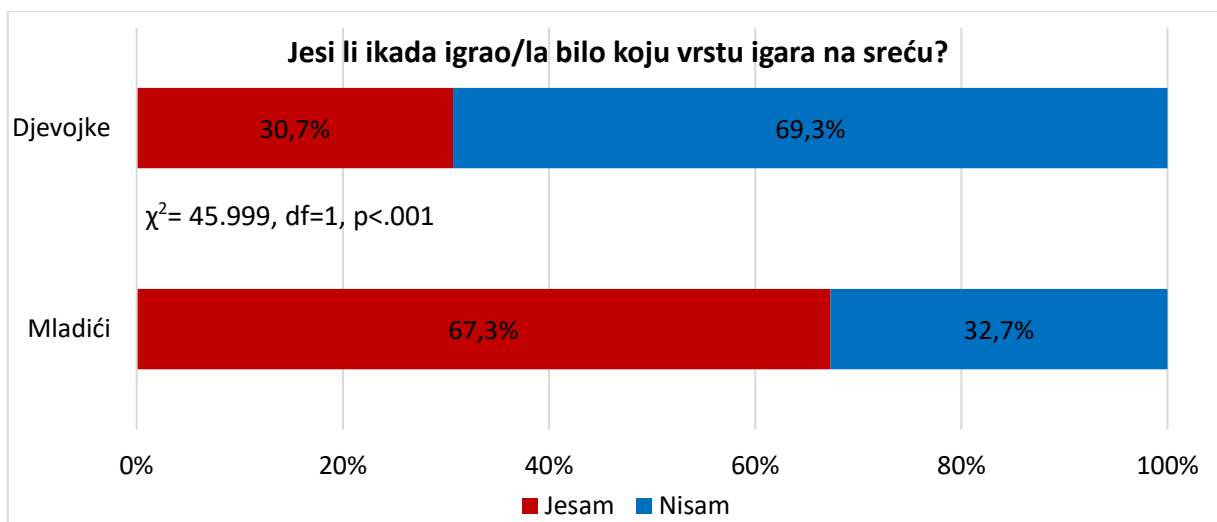
Nakon pitanja o konzumaciji alkohola, u upitniku su slijedila pitanja o učestalosti i navikama kada je u pitanju igranje igara na sreću. Ispitanicima je bila prikazana tablica s vrstama igara na sreću i pojašnjenjima kategoriziranim prema Zakonu o igrama na sreću – a) lutrijske igre, b) igre u casinima, c) igre klađenja i d) igre na sreću na automatima. Kada je u pitanju životna prevalencija igranja igara na sreću, iz grafičkog prikaza na Slici 25 vidljivo je kako je 46,1% ispitanih učenika barem jednom u životu igralo neku od igri na sreću.

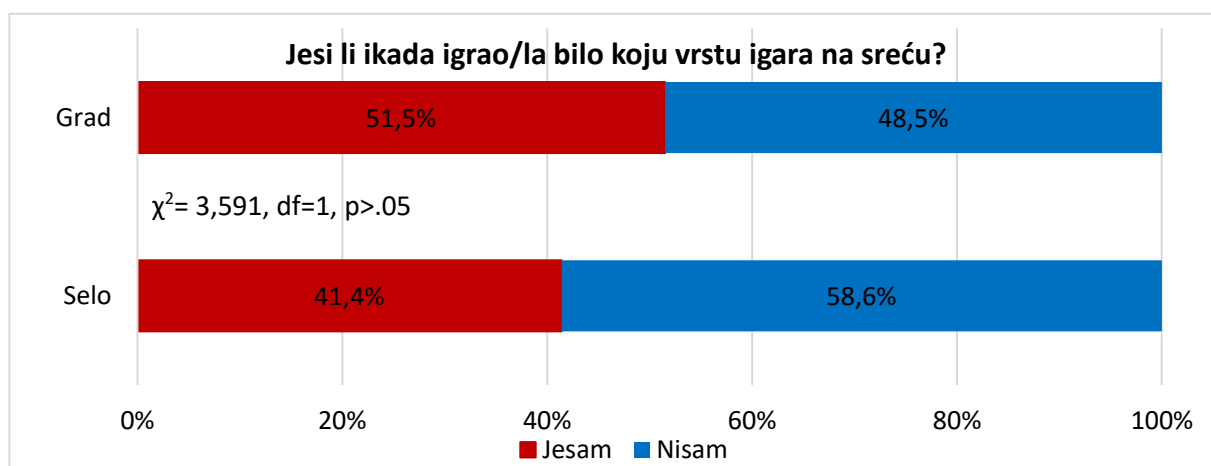
Slika 25. Grafički prikaz životne prevalencije igranja igara na sreću (N=349).

Promatrajući prevalenciju igranja igara na sreću prema spolu (Slika 26), 67,3% mladića navodi da je barem jednom u životu igralo igre na sreću u odnosu na 30,7% djevojki. Statistička razlika u životnoj prevalenciji kockanja između mladića i djevojaka testirana je Hi-kvadrat testom te je potvrđena značajna razlika. Mladići su u većoj mjeri barem jednom u životu kockali za razliku od djevojki ($\chi^2=45.999$, $df=1$, $p<.001$). Razlika u životnoj prevalenciji igranja igara na sreću testirana je i u odnosu na mjesto prebivališta (Slika 27) i srednjoškolskom usmjerenju (Slika 28). Nema statistički značajne razlike učestalosti igranja igara na sreću barem jednom u životu između učenika koji su sa sela i iz grada, a razlika u životnoj prevalenciji kockanja nije potvrđena niti među učenicima različitih srednjoškolskih usmjerenja.

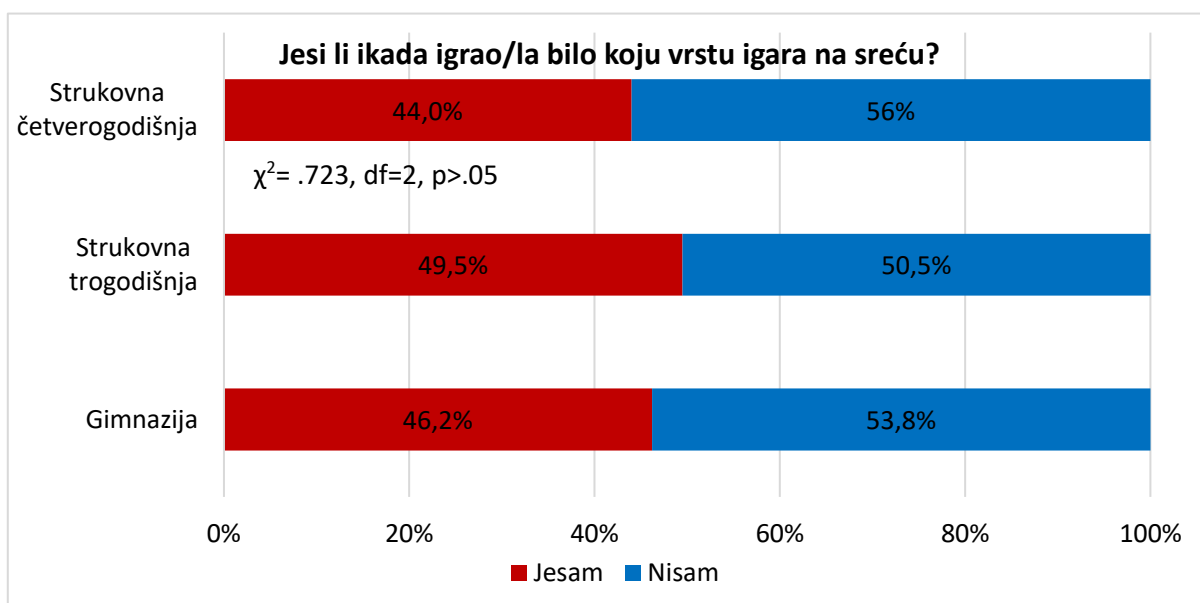

Slika 26. Grafički prikaz životne prevalencije igranja igara na sreću prema spolu ($N=349$, $N_{mladići}=147$, $N_{djevojke}=202$).

Slika 27. Grafički prikaz životne prevalencije igranja igara na sreću prema prebivalištu ($N=349$, $N_{grad}=163$, $N_{selo}=186$).

Slika 28. Grafički prikaz životne prevalencije igranja igara na sreću prema srednjoškolskom usmjerenju ($N=349$, $N_{grad}=163$, $N_{selo}=186$).

Nadalje, ispitanici su za četiri kategorije igara na sreću navodili igraju li ih aktivno ili ne. Ispitanici su mogli zaokružiti više odgovora ako igraju više igara. Prema rezultatima u Tablici 3 vidljivo je kako najveći udio ispitanika, njih 19,8% navodi da igra igre klađenja, zatim slijede igre sreće na automatima (17,8%), lutrijske igre (15,5%) te najmanje birani odgovor igre u casinima koje navodi da igra 8,3% ispitanih učenika. Dodatnom analizom je utvrđeno da 117 (33,6%) ispitanih učenika/ica navodi da igra barem jednu od igara na sreću.

Tablica 3. *Deskriptivni prikaz za igranje vrsta igara na sreću. (N=348).*

	Lutrijske igre	Igre u casinima	Igre klađenja	Igre sreće na automatima
DA	54 (15,5%)	29 (8,3%)	69 (19,8%)	62 (17,8%)
NE	294 (84,5%)	39 (91,7%)	279 (80,2%)	286 (82,2%)

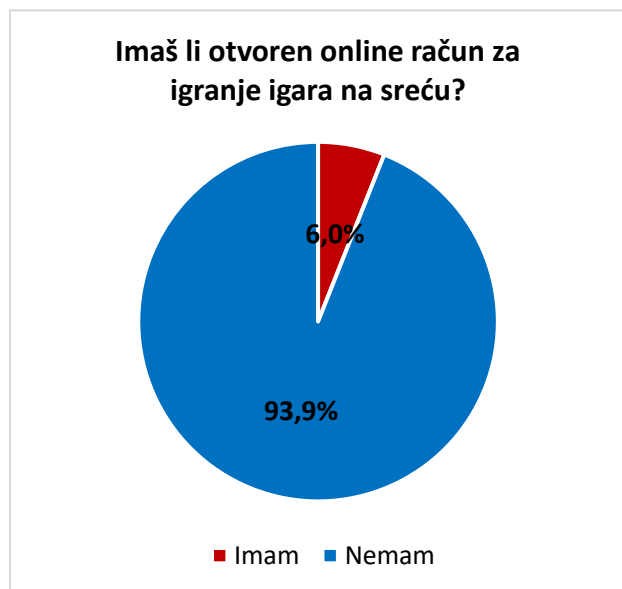
Osim o vrstama igara, učenici su upitani o učestalosti igranja pojedinih igara na sreću te načinu igranja (online ili na fizičkom mjestu). Ukoliko određenu igru igraju i online i na fizičkom / prodajnom mjestu, mogli su zaokružiti oba odgovora. U Tablici 4 prikazani su deskriptivni podaci iz kojih je vidljivo kako sve ponuđene vrste igara na sreću ispitanici učenicima pretežito igraju par puta godišnje te većinom na fizičkom/prodajnom mjestu. Promatrajući odgovore na tjednoj razini (*Jednom tjedno, Više puta tjedno, Svakodnevno*) vidimo da najveći broj učenika igra igre klađenja. Od ukupno 69 ispitanika koji navode da igraju igre klađenja, njih 21 to čini na tjednoj bazi.

Tablica 4. *Deskriptivni prikaz za učestalost igranje igara na sreću.*

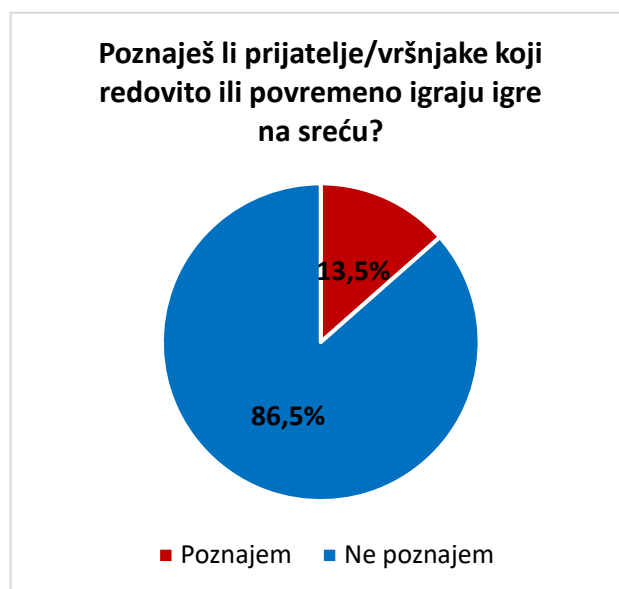
	KAKO IGRAŠ?		KOLIKO ČESTO IGRAŠ?				
	Online	Prodajna mjesta	Svakodnevno	Više puta tjedno	Jednom tjedno	Jednom mjesečno	Par puta godišnje
LUTRIJSKE IGRE (N_{igra}=54)	9 (16,7%)	47 (87%)	1 (1,9%)	1 (1,9%)	5 (9,3%)	3 (5,6%)	44 (81,5%)
IGRE U CASINIMA (N_{igra}=29)	17 (58,6%)	19 (65,5%)	1 (3,4%)	-	2 (6,9%)	3 (10,3%)	23 (79,3%)
IGRE KLAĐENJA (N_{igra}=69)	22 (31,9%)	55 (79,9%)	3 (4,3%)	7 (10,1%)	11 (15,9%)	9 (13%)	39 (56,5%)
IGRE SREĆE NA AUTOMATIMA (N_{igra}=62)	17 (27,4%)	53 (85,8%)	1 (1,6%)	-	4 (6,5%)	5 (8,1%)	52 (83,9%)

S obzirom da je online kockanje i klađenje jedan od novih oblika ovisničkog ponašanja i same ovisnosti, u anketnom upitniku učenicima je postavljeno pitanje o posjedovanju online računa za igranje igara na sreću. Iz prikana na Slici 29 vidljivo je kako 21 (6%) ispitanih učenik/ca ima otvoren online račun za igranje igara na sreću, a do toga je samo 1 ispitanik punoljetan. S obzirom da prema

pravilima različitih pružatelja online igara na sreću račun ne može otvoriti maloljetna osoba, postavlja se pitanje načina otvaranja računa za maloljetne igrače. Nadalje, 86,5% ispitanih učenika poznaje nekog od vršnjaka tko redovito ili povremeno igra igre na sreću (Slika 30).

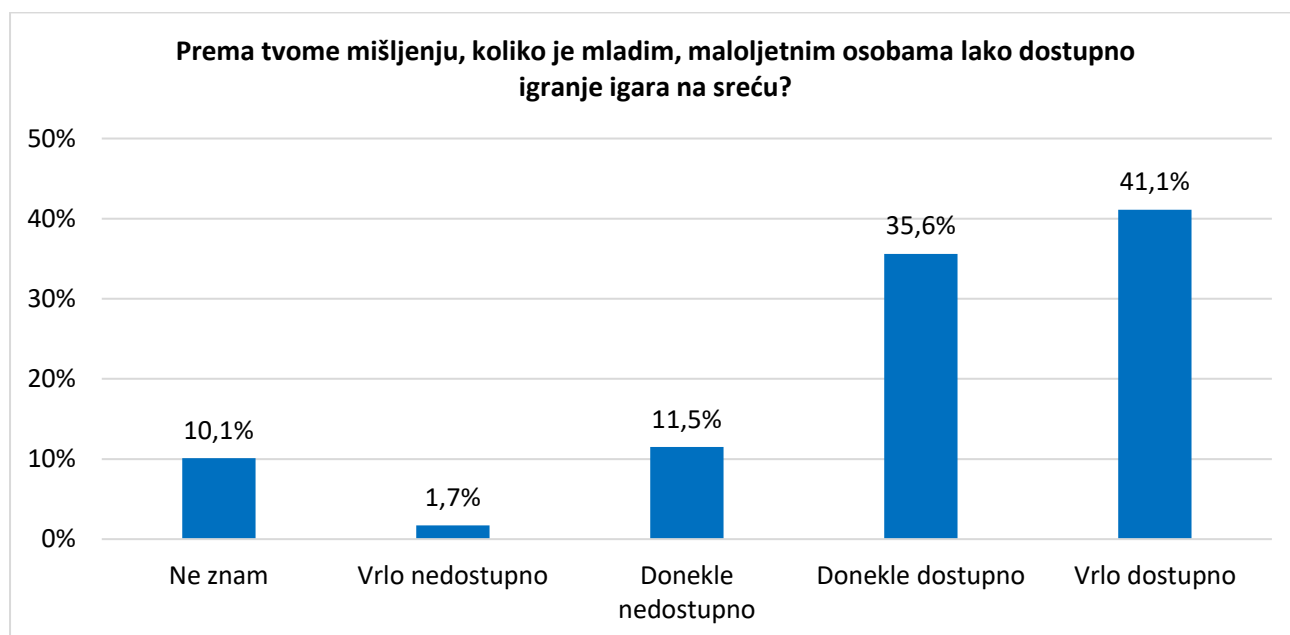

Slika 29. Grafički prikaz posjedovanja online računa (N=347).

Slika 30. Grafički prikaz odgovora o poznavanju vršnjaka koji igraju igre na sreću (N=347).

Na pitanje o dostupnosti igara na sreću, 41,1% ispitanika navodi da su igre na sreću mladima vrlo dostupne ili da su donekle dostupne misli njih 35,6%.

Slika 31. Grafički prikaz mišljenja o dostupnosti igara na sreću (N=348).

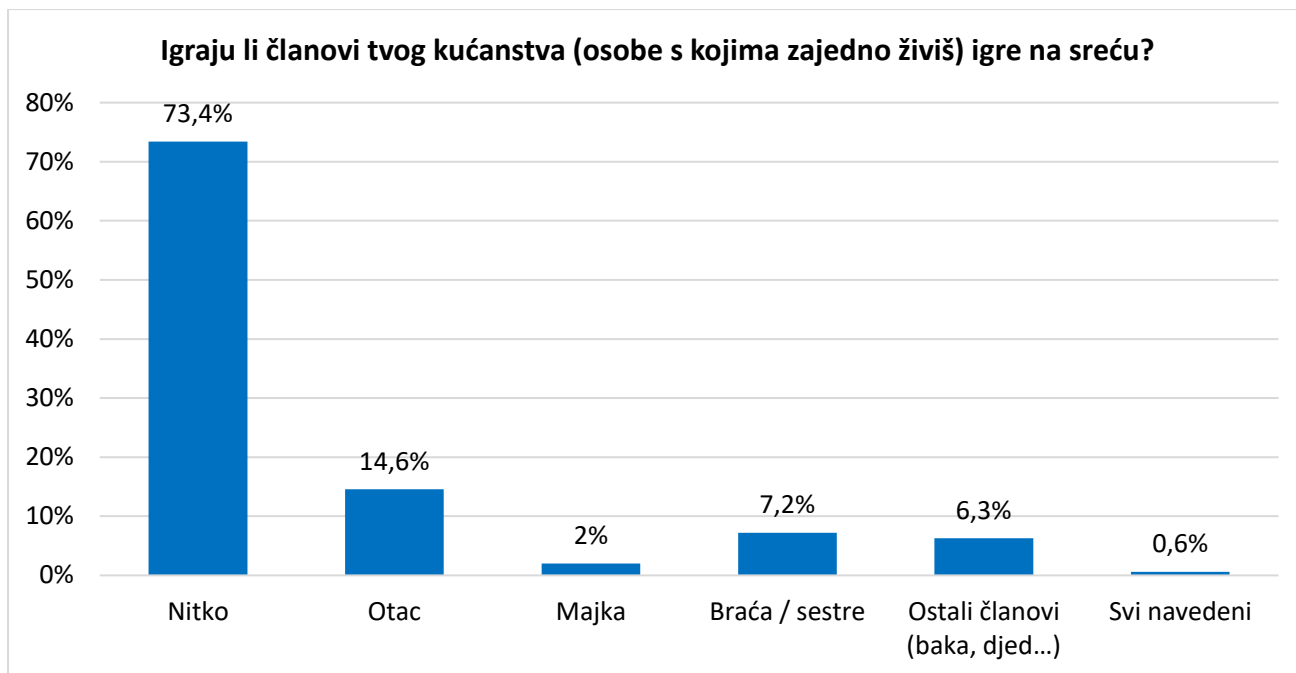
Ispitanici su upitani i o problemima koje su mogli doživjeti radi igranja igara na sreću. Iz Tablice 5 može se vidjeti kako je mali broj ispitanih učenika imao neke od navedenih poteškoća. Ističe se podatak da je 17 učenika radi igranja igara na sreću izgubilo značajan novac. Iako se postoci učenika koji su doživjeli neke od navedenih problema čine mali, oni nisu zanemarivi, s obzirom da su ovakvi problemi, odnosno ovisnička ponašanja preteča razvoja ovisnosti o igrama na sreću.

Nadalje, kada su u pitanju razlozi iz kojih mladi navode da igraju igre na sreću, bili su ponuđeni sljedeći odgovori: *Iz dosade, Zbog zarade, Kako bi se uklopio/la u grupu vršnjaka, Kako bi zaboravio/la na probleme, Radi zabave i druženja i Kako bih se opustio/la kada sam nervozan/na ili loše raspoložen/na* te su ispitanici mogli odabrati više odgovora. Odgovor na to pitanje dalo je 347 učenika/ica. Njih 69,8% navodi da igre na sreću igraju „Radi zabave i druženja“, a potom kao razlog slijedi „Zbog zarade“ kojeg navodi 41,8% ispitanika. Igre radi opuštanja igra 27,6% ispitanika te njih 16% kako bi zaboravilo na probleme.

Tablica 5. Deskriptivni prikaz za učestalost doživljenih problema povezanih s igranjem igara na sreću (N=348).

Jesi li zbog igranja igara na sreću ikada....	DA	NE
ponekad izostajao/la iz škole?	3 (0,9%)	345 (98,9%)
izgubio/la značajan novac za džeparac, ušteđevinu ili drugi vlastiti novac?	17 (4,9%)	331 (94,8%)
posuđivao/la novac od vršnjaka, prijatelja, odraslih osoba?	4 (1,1%)	344 (98,6%)
krao/la novce ili druga dobra kako bi nadoknadio dug ili uložio u nove igre na sreću?	1 (0,3%)	348 (99,7%)
osjećao strah, uznemirenost ili mučninu, imao/la problem sa spavanjem ili apetitom?	2 (0,6%)	346 (99,1%)

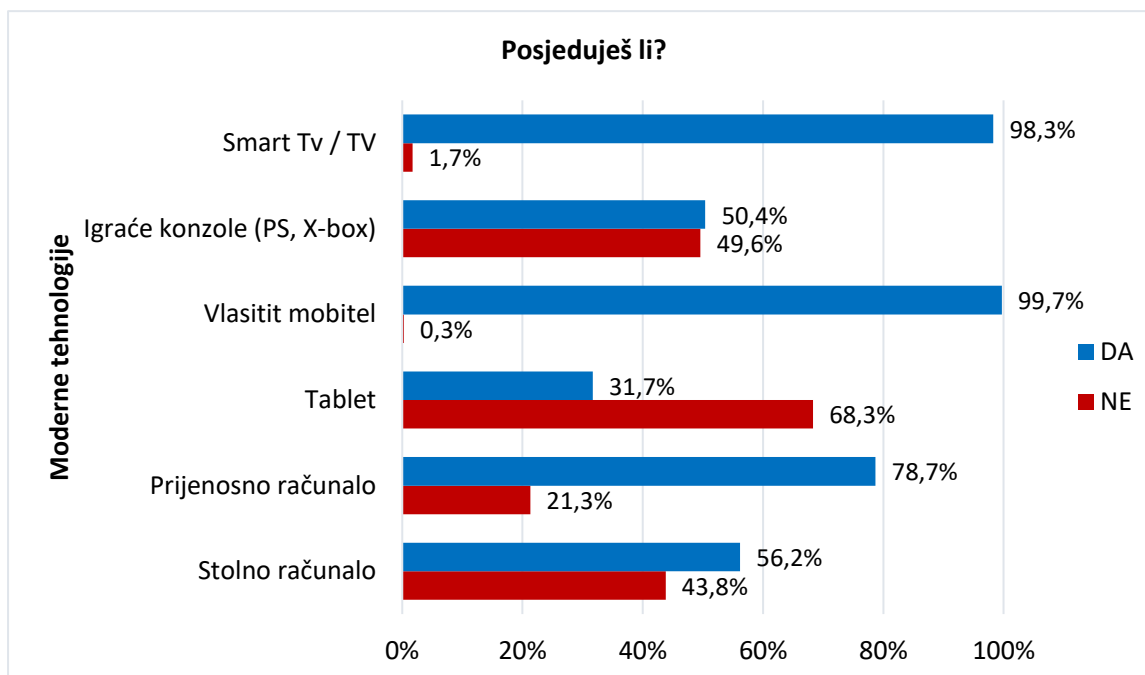
Na pitanje igraju li članovi njihovih obitelji igre na sreću, 73,4% ispitanih učenika navodi da nitko u kućanstvu ne igra igre na sreću (Slika 32). Od ostalih ponuđenih odgovora, najčešće odabrani odgovor kojeg bira 14,6% ispitanika je otac. Za razliku od odgovora o konzumiranju alkohola, u obiteljima, prema odgovorima učenika, igre su na sreću zastupljene u manjoj mjeri. Ipak, treba uzeti u obzir kako konzumaciji alkohola od strane članova obitelji mladi mogu svjedočiti u različitim prilikama, dok mladi ne moraju biti svjesni igranja igara na sreću od strane svojih članova obitelji.

Slika 32. Igranje igara na sreću u obiteljima ispitanika (N=347).

3.3. MODERNE TEHNOLOGIJE

U ovom dijelu izvještaja prikazani su rezultati povezani s pitanjima o navikama korištenja modernih tehnologija, s većim interesom za navike učenika kada je u pitanju korištenje mobitela. Na neka pitanja nije odgovorilo dvoje do četvero učenika, stoga je kraj svakog pitanja naveden broj ispitanika koji je dao odgovore na navedena pitanja.

Slika 32. Posjedovanje uređaja u kućanstvu ispitanika (N=347).

Učenici i učenice trebali su označiti koje uređaje od navedenih posjeduju u svom kućanstvu. Kao što je vidljivo na Slici 32, uređaji koji posjeduju gotovo svi ispitanici su televizor (98,3%) te vlastiti mobitel (99,7%). Samo je jedan učenik naveo kako ne posjeduje vlastiti mobitel.

Nadalje, učenici su trebali procijeniti vrijeme koje dnevno provode na svakom od uređaja koje posjeduju u kućanstvu, što je prikazano u Tablici 6. Stolno računalo, iako posjeduju 195 učenika/ica, njih 59 (30,3%) navodi da ga ne koristi. Kao i za prijenosno računalo, manji je postotak učenika koji posjeduju računala, a da na njima provode više od četiri sata dnevno. Ako se promatra procjena ispitanika kada je u pitanju vlastiti mobitel, ukupno 264 (76,2%) učenika bira procjene da provodi minimalno četiri sata dnevno na mobitelu (zajedno odgovori 4-6h, 6-8h, Više od 8h). Prema ovim rezultatima, mobitel kojeg posjeduju gotovo svi ispitanici ističe se kao uređaj koji se najviše upotrebljava na dnevnoj razini u ovom uzorku učenika/ica.

Tablica 6. Frekvencija posjedovanja modernih tehnologija te procjena dnevnog vremena.

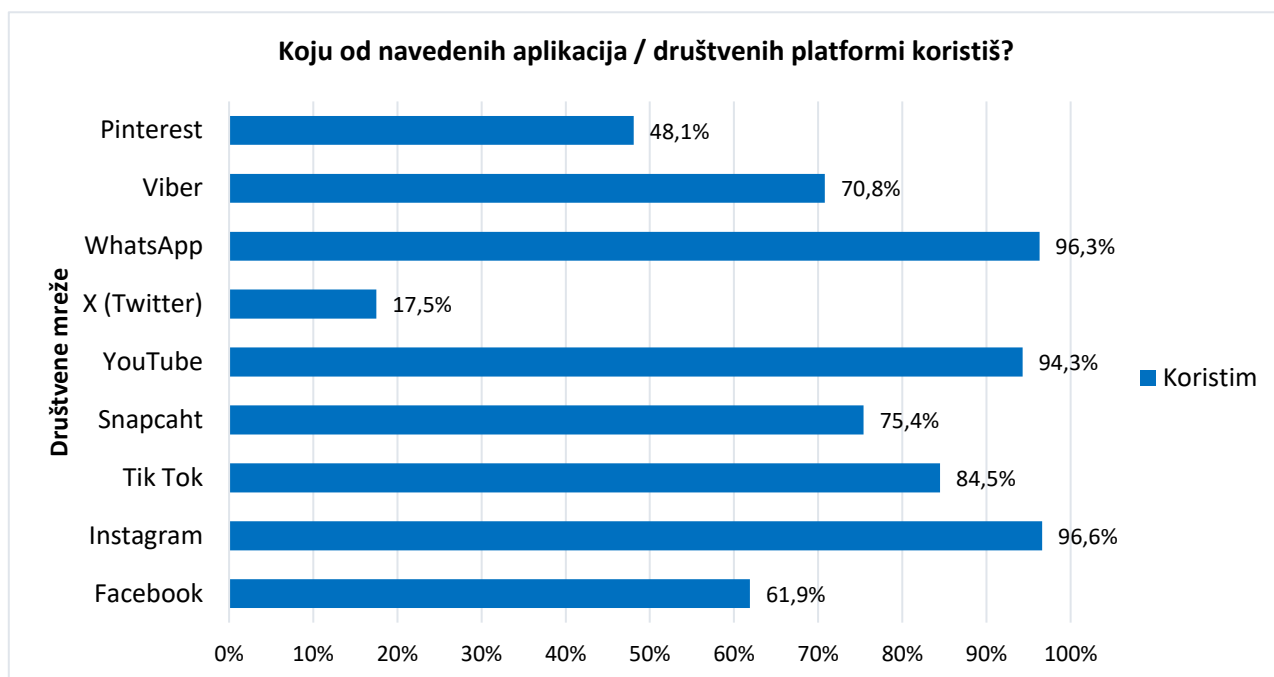
UREĐAJ	POSJEDUJE (od N=347)	DNEVNO PROVEDENO VRIJEME						
		Ne koristim	< 1h	1-2h	2-4h	4-6h	6-8h	>8h
Stolno računalo	N _{uredaj} = 195 (55,9%)	59 (30,3%)	65 (33,3%)	25 (12,8%)	29 (14,9%)	6 (3,1%)	8 (4,1%)	3 (1,5%)
Prijenosno računalo	N _{uredaj} = 273 (78,%)	60 (22 %)	100 (36,6%)	71 (26%)	28 (10,3)	8 (2,9%)	3 (1,1%)	3 (1,1%)
Tablet	N _{uredaj} = 110 (31,5%)	69 (62,7%)	23 (20,9%)	12 (10,9%)	4 (3,6%)	1 (0,9%)	-	1 (0,9%)
Vlastiti mobitel	N _{uredaj} = 346 (99,1%)	-	3 (0,9%)	16 (4,6%)	63 (18,2%)	123 (35,5%)	79 (22,8%)	62 (17,9 %)
Igraće konzole	N _{uredaj} = 175 (50,1%)	61 (34,9%)	44 (25,1%)	40 (22,9%)	26 (14,9%)	1 (0,6%)	1 (0,6%)	2 (1,1%)
Smart TV / TV	N _{uredaj} = 341 (97,7%)	36 (10,%)	116 (34%)	126 (37%)	43 (12,6%)	13 (3,8%)	3 (0,9%)	4 (1,2%)

S obzirom da je interes ovog anketnog istraživanja od svih modernih tehnologija bio najviše usmjeren prema navikama povezanim s korištenjem mobitela, učenici su procjenjivali u kojoj mjeri koriste mobitel za različite aktivnosti. U Tablici 7 istaknuti su neki rezultati na visokim razinama samoprocjene korištenja (*Često i Svakodnevno*). Najpopularnije svakodnevne aktivnosti na mobitelu su korištenje društvenih mreža, komunikacija i slušanje glazbe. Od svih navedenih aktivnosti učenici na mobitelu manje čitaju knjige, točnije 51,7% ispitanika navodi da mobitel ne koristi radi čitanja online knjiga.

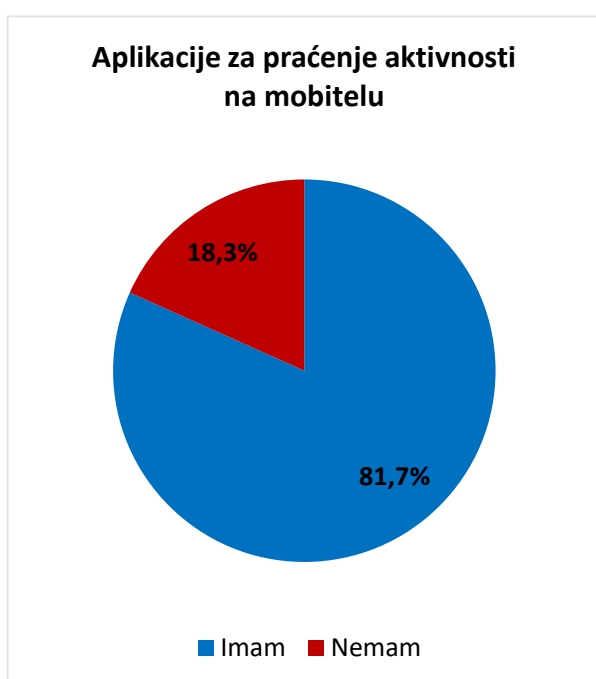
Tablica 7. Samoprocjena korištenja mobitela za različite aktivnosti (N=346).

AKTIVNOSTI NA MOBITELU	SAMOPROCJENA UČESTALOSTI KORIŠTENJA			
	<i>Uopće ne koristim</i>	<i>Rijetko koristim</i>	<i>Često koristim</i>	<i>Svakodnevno koristim</i>
Društvene mreže	2 (0,6%)	14 (4%)	79 (22,8%)	251 (72,5%)
Slušanje glazbe	1 (0,3%)	17 (4,9%)	103 (29,8)	225 (65%)
Igranje igrica	19 (5,5%)	115 (33,2%)	161 (46,5 %)	51 (14,7 %)
Učenje, školski zadaci	19 (5,5%)	115 (33,2%)	161 (46,5%)	51 (14,7%)
Komunikacija (dopisivanje, pozivi...)	1 (0,3%)	12 (3,5%)	61 (17,5%)	272 (77,9%)
„Surfanje“, pregledavanje vijesti, traženje informacija	9 (2,6%)	103 (29,8%)	128 (36,7%)	106 (30,4%)
Čitanje online knjiga	179 (51,7%)	123 (35,5%)	29 (8,4%)	15 (4,3%)
Slikanje i snimanje	9 (2,6%)	87 (25,1%)	157 (45,4%)	93 (26,9%)
Gledanje filmova i serija	35 (10,1%)	107 (30,9%)	147 (42,5%)	57 (16,5%)

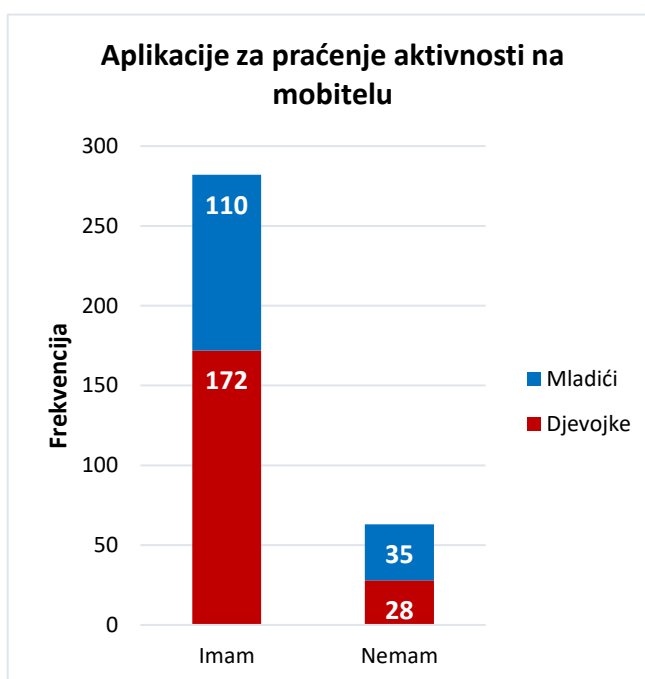
Kada se zbroji broj ispitanika koji je označio odgovore *Često i Svakodnevno koristim* za aktivnost društvenih mreža, vidimo da 330 (93,3%) učenika/ica mobitel učestalo koristi radi društvenih mreža. Jedno od anketnih pitanja tražilo je učenike/ice da označe koje sve društvene platforme i aplikacije koriste. Prema prikazanom na Slici 33, mobilne aplikacije koje koriste gotovo svi učenici/ce su Whatsapp (96,3%), Instagram (96,6%) te YouTube (94,3%). Ukupno je bilo 25 (7,2%) učenika/ica koji su posjedovali sve navedene mobilne aplikacije.

Slika 33. Korištenje aplikacija / društvenih mreža (N=347).

Slika 34. Posjedovanje aplikacija za praćenje aktivnosti na mobitelu (N=345).

Slika 35. Posjedovanje aplikacija za praćenje aktivnosti na mobitelu prema spolu (N=345).

Učenici su upitani imaju li instalirane neke aplikacije ili uključene opcije na svom mobitelu koje daju informacije o korištenju mobitela (na primjer, koliko sati su proveli na mobitelu, određenoj aplikaciji, koliko sati je uključen ekran i slično). Iz grafičkog prikaza na Slici 34 vidi se kako 81,7% ispitanih učenika posjeduje neku aplikaciju za praćenje svog vremena i aktivnosti na mobitelu. Testirana je razlika između djevojki i mladića kada je u pitanju posjedovanje aplikacija za praćenje vremena i aktivnosti na mobitelu te je potvrđena statistički značajna razlika koja ukazuje da djevojke u većoj mjeri imaju instalirane aplikacije za praćenje količine vremena koju provode na mobitelu ($\chi^2 = 5,788$, $df=1$, $p<0,05$).

Jedno od pitanja tražilo je ispitanike da napišu koliko su godina imali kada su dobili svoj prvi vlastiti mobilni telefon. Na to pitanje odgovor je dalo $N=334$ ispitanika, dok su ostali navodili da se ne sjećaju te informacije. Prema podacima u Tablici 8 vidljivo je kako je prosječna dob dobivanja prvog vlastitog mobitela u ovom uzorku 10,22 godina ($SD=1,940$).

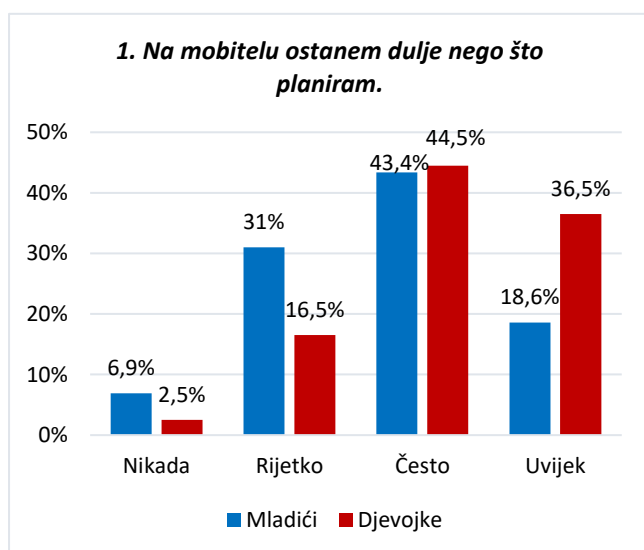
Tablica 8. Mjere centralne tendencije i raspršenja za varijablu Dob prvog mobitela (godine).

N	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Medijan	Mod
334	4	15	10,22	1,940	10	10

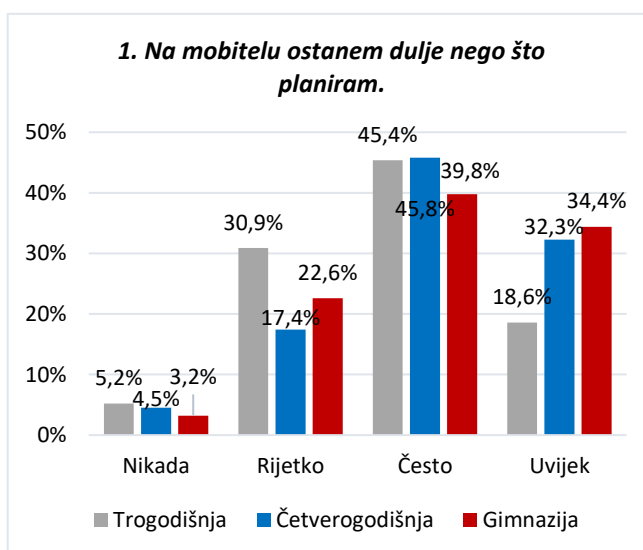
Posljednji dio upitnika sadržavao je jedanaest tvrdnji povezanih s ponašanjima i navikama korištenja mobitela, a ispitanici su izražavali svoje slaganje s navedenim tvrdnjama označavajući odgovor *Nikada*, *Rijetko*, *Često* ili *Uvijek*. Rezultati su prikazani u Tablici 9. Odgovori na svakoj od navedenih tvrdnji analizirani su i po spolu te srednjoškolskom usmjerenju te su grafički prikazi odgovora u nastavku izvještaja. Za sve navedene tvrdnje vrijedi sljedeće: $N=345$; $N_{mladići}=145$, $N_{djevojke}=200$; $N_{gimnazija}=93$, $N_{strukovnatrogodišnja}=97$, $N_{strukovnačetverogodišnja}=155$.

Tablica 9. Deskriptivni podaci za odgovore na tvrdnjama povezanim s navikama korištenja mobitela (N=345).

TVRDNJE	SAMOPROCJENA SLAGANJA			
	Nikada	Rijetko	Često	Uvijek
1. Na mobitelu ostanem dulje nego što planiram.	15 (4,3%)	78 (22,6%)	152 (44,1%)	100 (29%)
2. Moji roditelji ili drugi mi govore da provodim previše vremena na mobitelu.	82 (23,8%)	116 (33,6%)	112 (32,5%)	35 (10,1%)
3. Pokušavam smanjiti vrijeme koje provodim na mobitelu.	43 (12,%)	113 (32,8%)	130 (37,7%)	59 (17,1%)
4. Postanem nervozan/na kada nisam na mobitelu duže od pola sata.	210 (60,9%)	95 (27,5%)	30 (8,7%)	10 (2,9%)
5. Zbog provođenja vremena na mobitelu zanemarujem učenje.	82 (23,8%)	125 (36,2%)	99 (28,7%)	39 (11,3%)
6. Lažem roditeljima (ili drugim odraslima) koliko vremena provodim na mobitelu dnevno.	260 (75,4%)	61(17,7%)	17 (4,9%)	7 (2%)
7. Roditelji (ili drugi odrasli s kojima živim) na razne načine pokušali su mi ograničiti vrijeme na mobitelu.	234 (67,8%)	81 (23,5%)	26 (7,5%)	4 (1,2%)
8. Radije provodim vrijeme na mobitelu nego u druženju s prijateljima.	223 (64,6%)	106 (30,7%)	13 (3,8%)	3 (0,9%)
9. Ostajem budna/dan do kasno jer provodim vrijeme na mobitelu.	62 (18%)	124 (35,9%)	125 (36,2%)	34 (9,9%)
10. Provjeravam telefon čim se probudim ujutro.	15 (4,3%)	62 (18%)	93 (27%)	175 (50,7%)
11. Koristim mobitel na nastavi (ne radi nastavnih sadržaja).	40 (11,6%)	134 (38,8%)	131 (38%)	40 (11,6%)

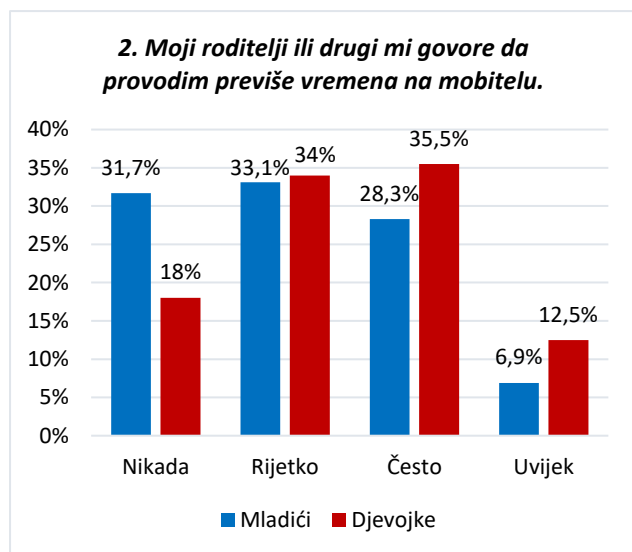

Slika 36. Grafički prikaz odgovora na prvu tvrdnju prema spolu.

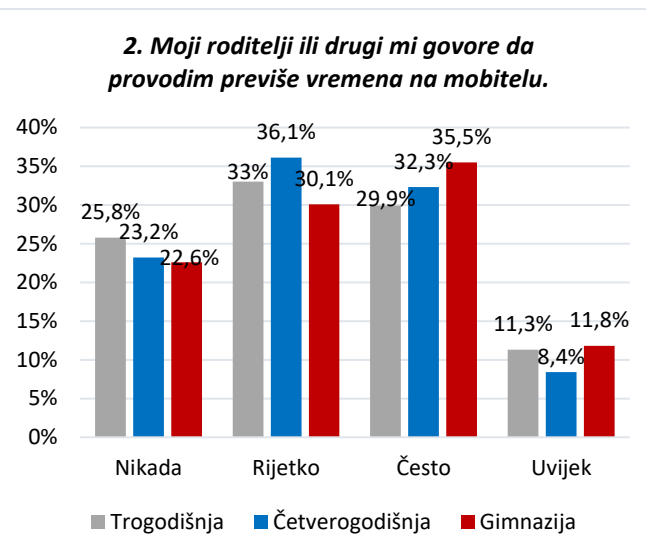

Slika 37. Grafički prikaz odgovora na prvu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjeranju.

Promatrajući odgovore na prvu tvrdnju iz grafičkog prikaza na Slici 36 može se vidjeti kako 36,5% djevojki navodi da uvijek na mobitelu ostaje duže nego što planira, u odnosu na 18,6% mladića. Kada su u pitanju odgovori ispitanika ovisno kojeg su srednjoškolskog usmjerenja (Slika 37), najvišu razinu slaganja, odnosno odgovor *Uvijek* bira 34,4% gimnazijalaca te približno jednak postotak učenika strukovnog četverogodišnjeg obrazovanja 32,3%. Učenici strukovnog trogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja u većoj mjeri odabiru odgovore *Često* i *Rijetko*.

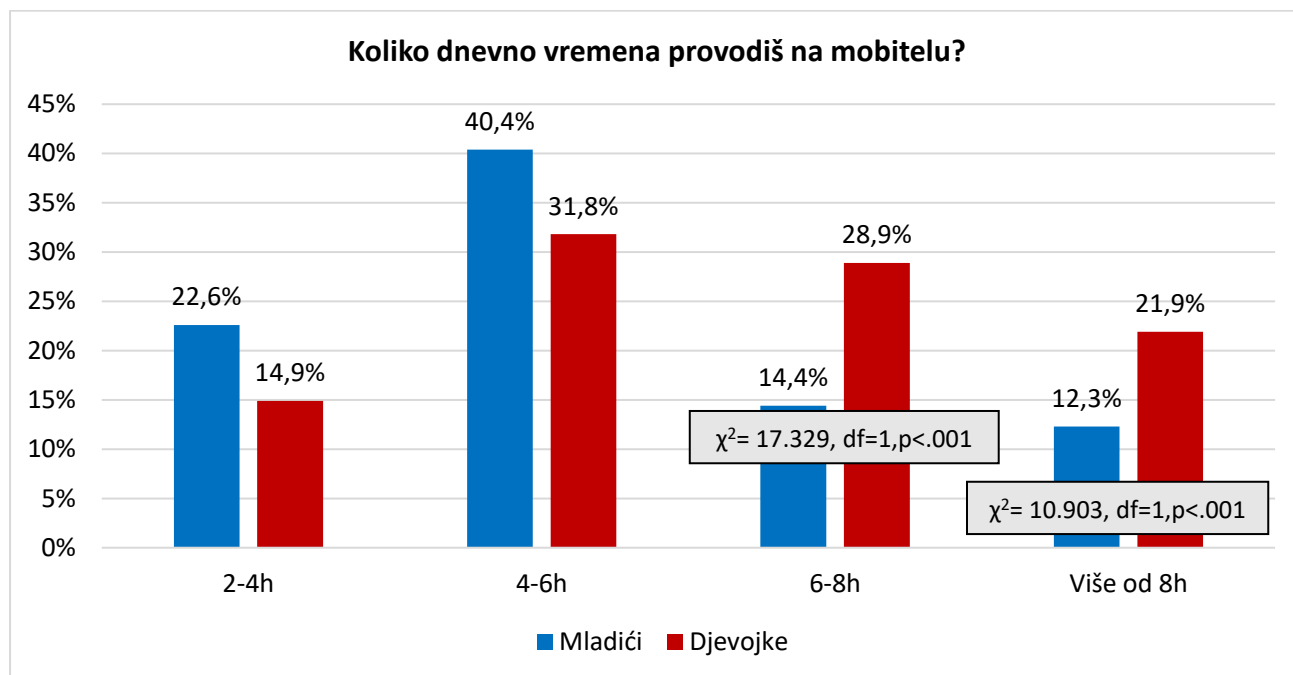
Slika 38. Grafički prikaz odgovora na drugu tvrdnju prema spolu.

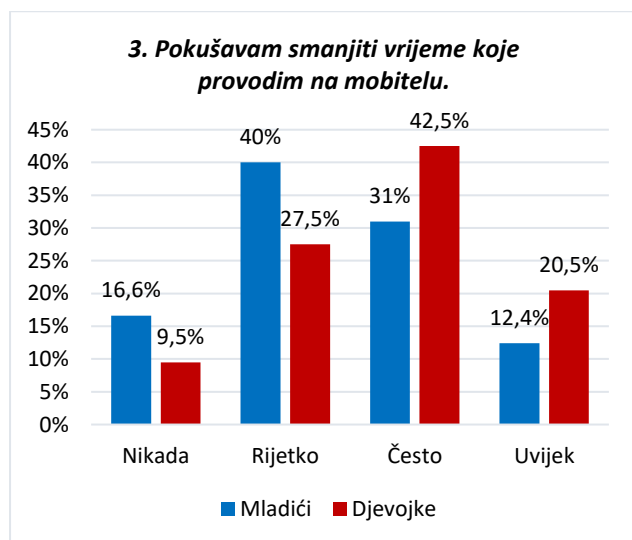
Slika 39. Grafički prikaz odgovora na drugu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Iz grafičkog prikaza na Slici 38 može se vidjeti kako 48% djevojki odabire odgovore *Često* i *Uvijek* kada je u pitanju upozoravanje roditelja na količinu vremena koju provode na mobitelu, naspram mladića kojih ukupno ta dva odgovora bira 35,1%. Postavlja se pitanje provode li djevojke zaista više vremena na mobitelu ili su djevojkama roditelji skloniji isto isticati, odnosno tolerira li se mladićima veća količina vremena na mobitelu. Kada su u pitanju dobiveni podaci u ovom istraživanju, iz grafičkog prikaza na Slici 40 vidi se kako 28,9% djevojki naspram 14,4% mladića navodi da u prosjeku dnevno provodi 6-8h na mobitelu, a više od 8h na mobitelu provodi 21,9%ispitanih djevojki naspram 12,3% ispitanih mladića. Testirana je razlika između djevojki i mladića u količini vremena koju provode na mobitelu te je u oba slučaja statistički značajna – kod odgovora *6-4h* te odgovora *Više od 8h* statistički značajno više djevojki nego mladića bude na mobitelu 6 i više sati dnevno. Ipak, prethodno je pokazano kako djevojke češće imaju instalirane aplikacije za praćenje svog vremena na mobitelu te su

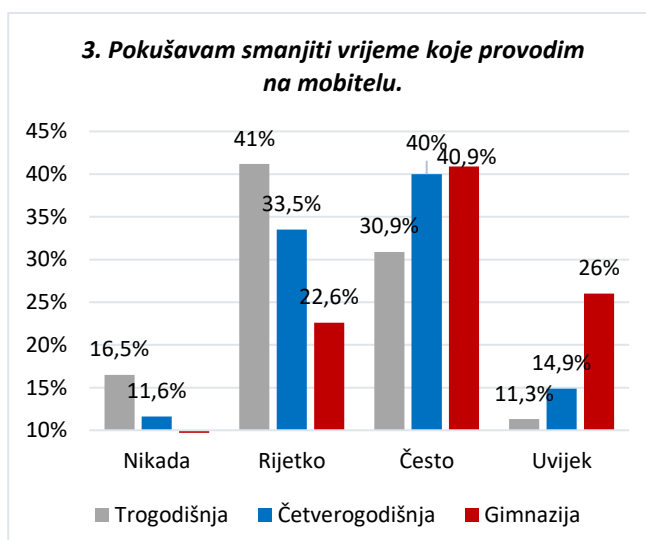
stoga moguće objektivnije u procjeni tog vremena. Ovakva pitanja mogu biti polazište novim istraživanjima.

Slika 40. Grafički prikaz vremena na mobitelu prema spolu ($N=347$, $N_{mladići}=146$, $N_{djevojke}=201$).

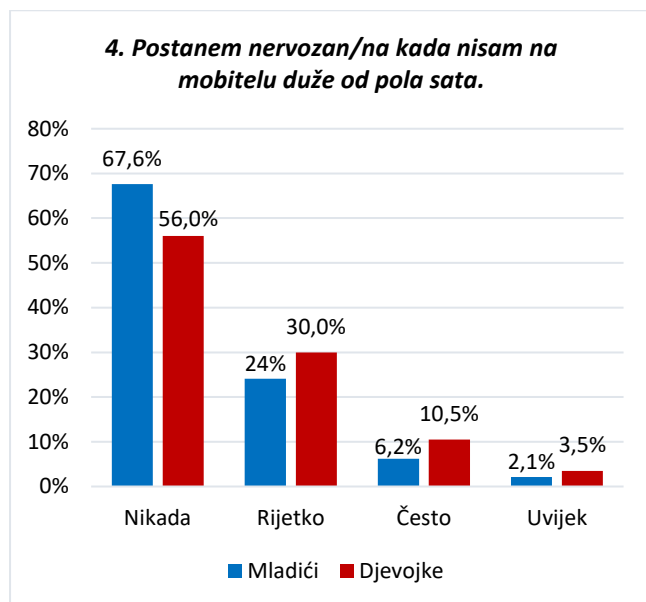
Slika 41. Grafički prikaz odgovora na treću tvrdnju prema spolu.

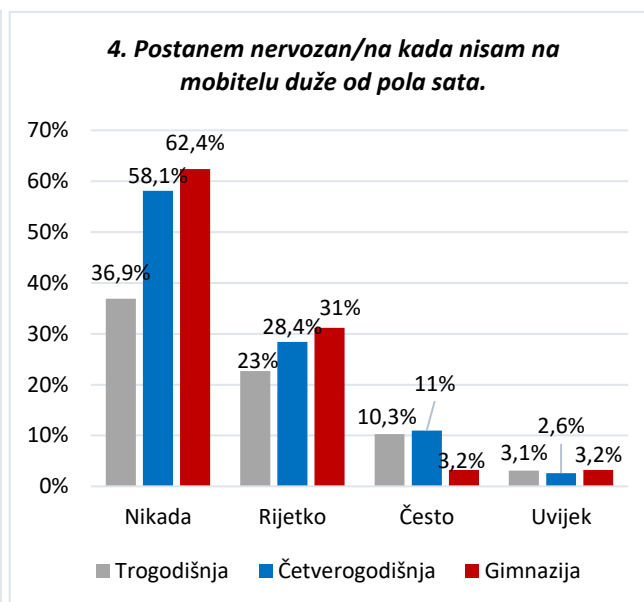
Slika 42. Grafički prikaz odgovora na treću tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Nadalje, 63% djevojki naspram 43,4% mladića (zajednički odgovori za *Često* i *Uvijek*) navodi da učestalo pokušava smanjiti vrijeme na mobitelu (Slika 41). Ti odgovori mogu se povezati s prethodno dobivenim podacima da djevojke procjenjuju da provode više vremena na mobitelu od mladića te

navode u većoj mjeri da im odrasli prigovaraju zbog količine vremena na mobitelu. *Uvijek* količinu vremena na mobitelu pokušavaju smanjiti učenici gimnazijskog usmjerenja (Slika 42), ali oni su ujedno i ti koji su u najvišoj mjeri na prvu tvrdnju naveli da *Uvijek* ostaju na mobitelu duže od planiranog.

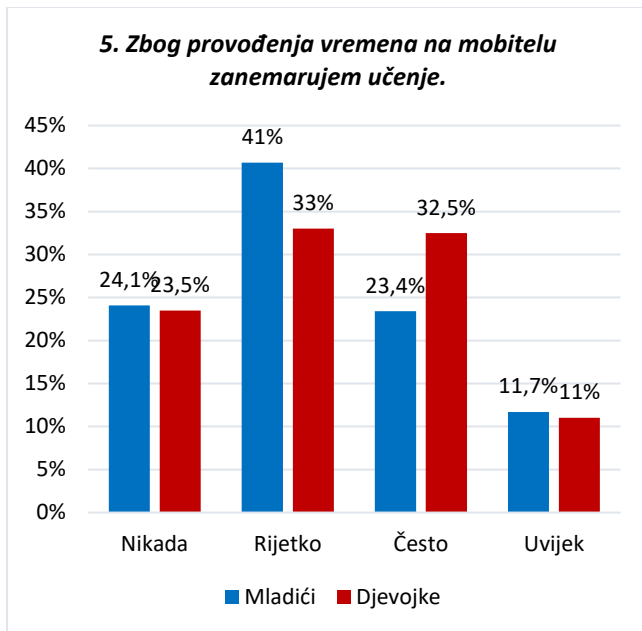

Slika 43. Grafički prikaz odgovora na četvrtu tvrdnju prema spolu.

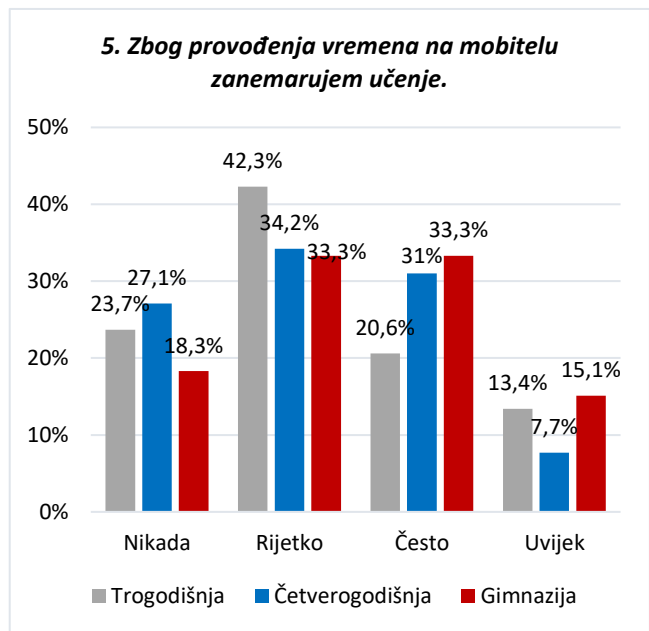

Slika 44. Grafički prikaz odgovora na četvrtu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Kada je u pitanju nervoza radi ne korištenja mobitela duže od trideset minuta, iz Slika 43 i 44 vidljivo je kako i mladići i djevojke te učenici svih srednjoškolskih usmjerenja biraju niže razine slaganja, odnosno odgovore *Nikada* i *Rijetko*. Međutim, određeni postotak djevojki, njih 14% bira više razine slaganja (odgovori *Često* i *Uvijek*) te isto nije zanemarivo.

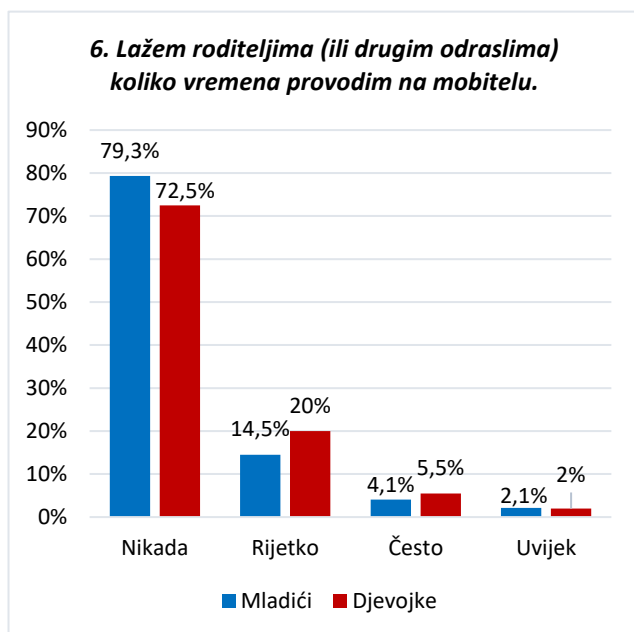

Slika 45. Grafički prikaz odgovora na petu tvrdnju prema spolu.

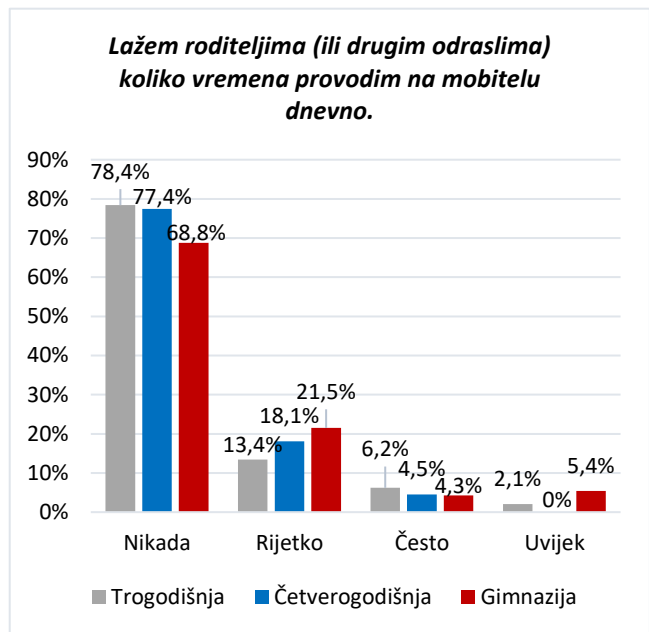

Slika 46. Grafički prikaz odgovora na petu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Da zbog provođenja vremena na mobitelu *Često* zanemaruje učenje navodi 32,5% djevojki te 23,4% mladića, a da to radi *Uvijek* navodi podjednak postotak mladića (11,7%) te djevojki (11%). Gledajući odgovore prema srednjoškolskom usmjerenju (Slika 46), 48,4% gimnazijalaca (zajedno odgovori *Često* i *Uvijek*) zanemaruje školske obveze zbog mobitela, a isto navodi 38,7% učenika četverogodišnje strukovne srednje škole te 34,4% učenika trojgodišnje strukovne srednje škole.

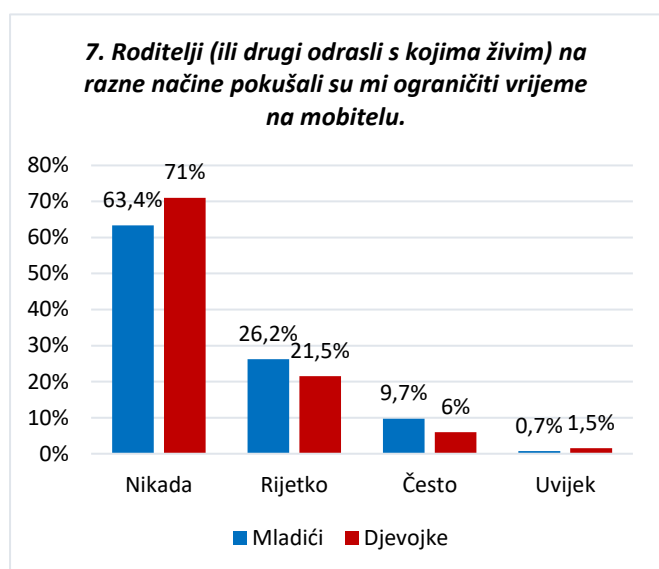
Slika 47. Grafički prikaz odgovora na šestu tvrdnju prema spolu.

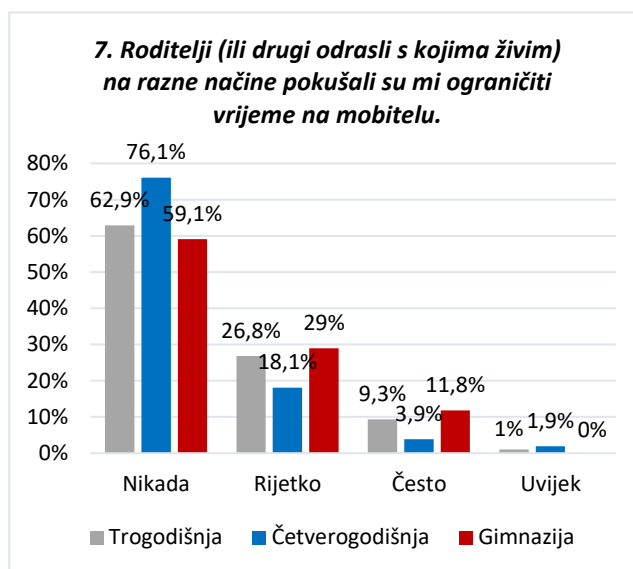
Slika 48. Grafički prikaz odgovora na šestu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Kada je u pitanju tvrdnja koja se odnosi na laganje oko vremena provedenog na mobitelu, iz grafičkih prikaza na Slici 47 i 48 može se vidjeti da i mladići i djevojke te učenici svih srednjoškolskih usmjerenja biraju učestalije odgovore niže razine slaganja, odnosno *Nikada* i *Rijetko*.

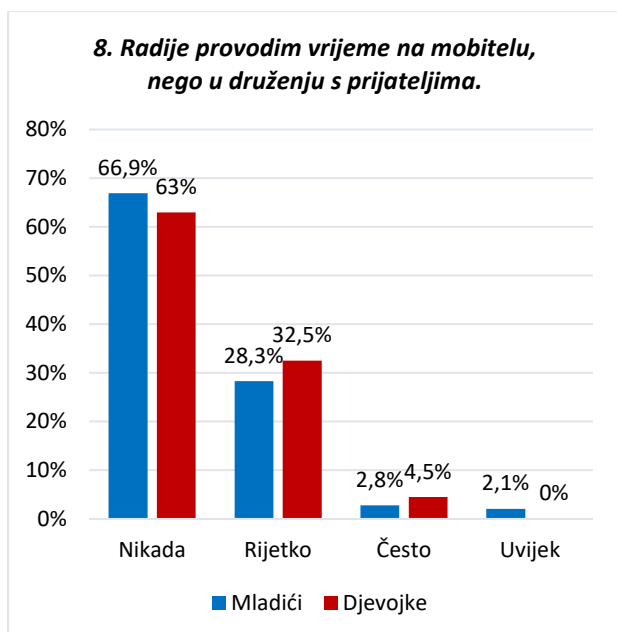
Iz grafičkih prikaza na Slici 49 i Slici 50 vidljivo je kako veliki postotak mladića (89,6% ukupno odgovori *Nikada* i *Rijetko*) i djevojaka (92,5% ukupno odgovori *Nikada* i *Rijetko*) navodi da im odrasli nisu pokušavali ograničiti vrijeme na mobitelu na različite načine, a niže razine slaganja, odnosno odgovore *Nikada* i *Rijetko* odabiru većinom i učenici svih srednjoškolskih usmjerenja.

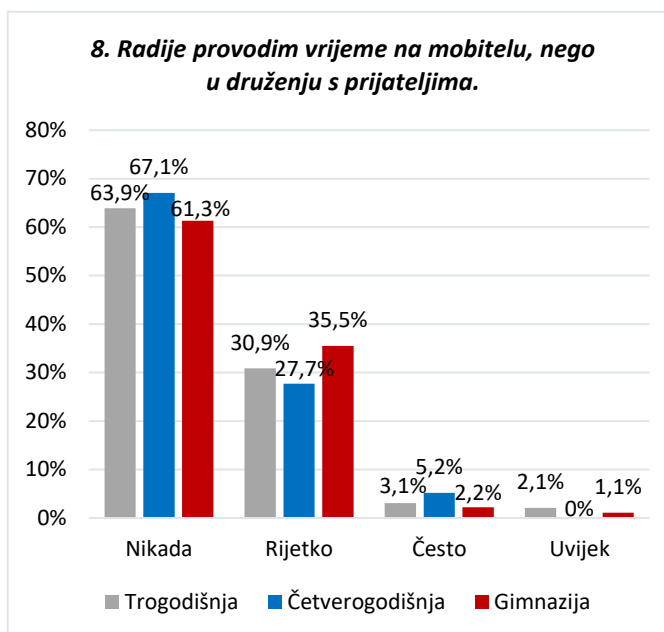
Slika 49. Grafički prikaz odgovora na sedmu tvrdnju prema spolu.

Slika 50. Grafički prikaz odgovora na sedmu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

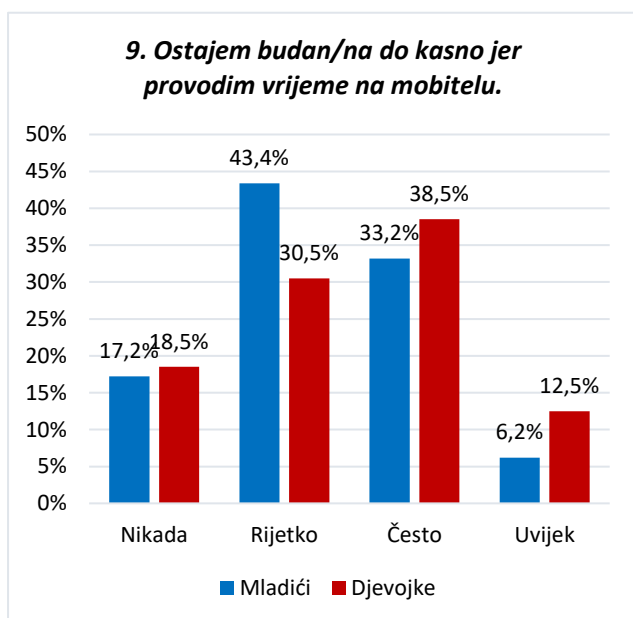

Slika 51. Grafički prikaz odgovora na osmu tvrdnju prema spolu.

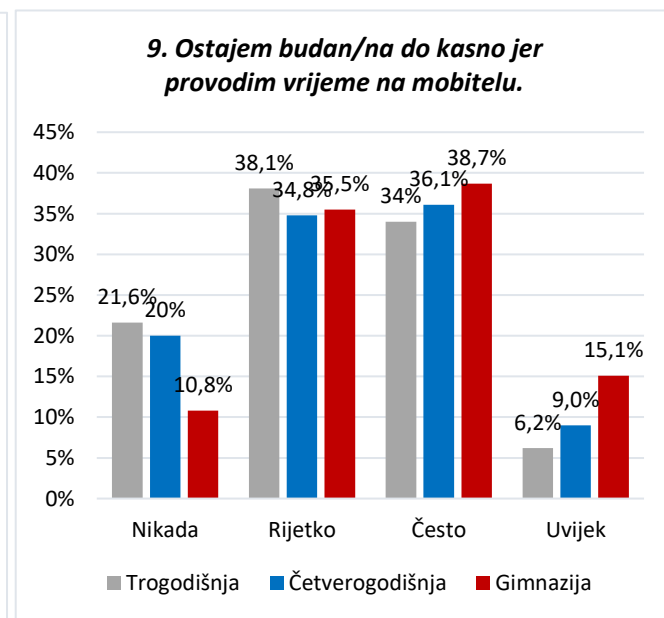

Slika 52. Grafički prikaz odgovora na osmu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Više od 95% mladića i djevojaka bira odgovore niže razine slaganja (*Nikada i Rijetko*) na tvrdnju da vrijeme radije provode na mobitelu, nego u druženju s prijateljima (Slika 51). Isti obrazac odgovaranja vidljiv je i kod odgovora prema srednjoškolskom usmjerenju (Slika 52).

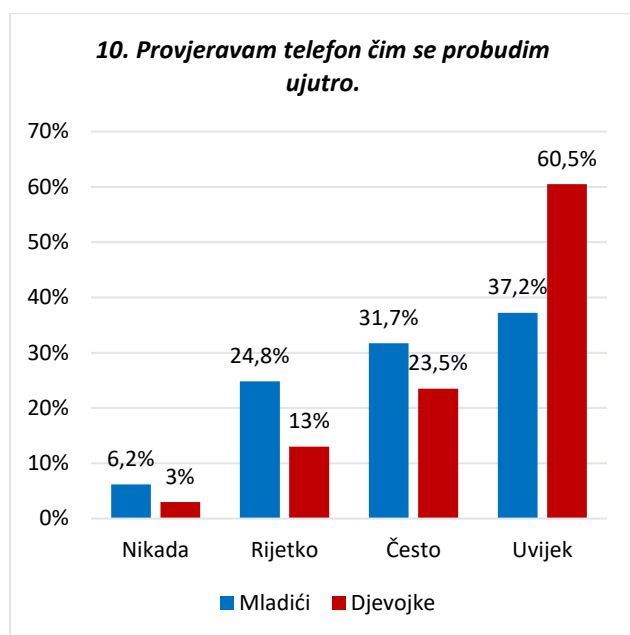
Slika 53. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema spolu.

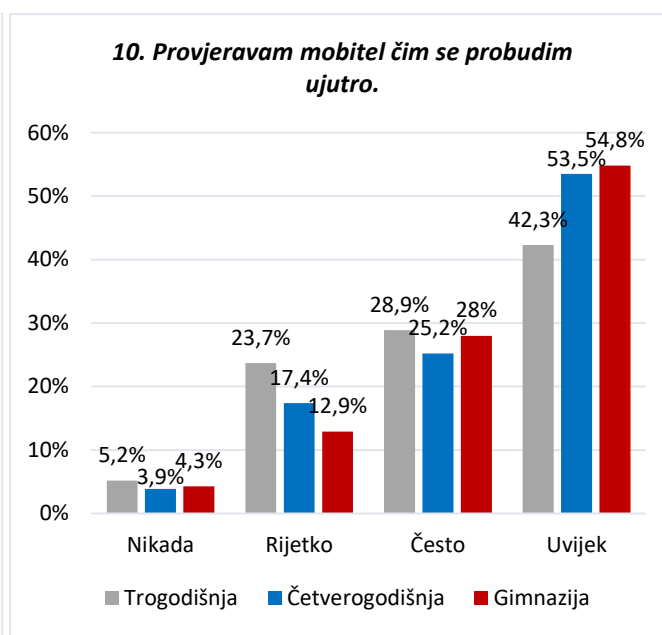
Slika 54. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Na tvrdnji da ostaju budni do kasno radi provođenja vremena na mobitelu (Slika 53), 38,5% djevojki i 33,2% mladića navodi da im se to događa *Često*, dok odgovor *Uvijek* bira 12,5% djevojki te 6,2% mladića. Promatrajući odgovore više razine slaganja (ukupno *Često* i *Uvijek*) na devetoj tvrdnji prema srednjoškolskom usmjerenju, iz Slike 54 može se vidjeti kako 53,8% ispitanih gimnazijalaca navodi da učestalo ostaje budno radi provođenja vremena na mobitelu. Isto čini 45,1% učenika četverogodišnjih strukovnih srednjih škola te 40,2% učenika trogodišnjih srednjih škola.

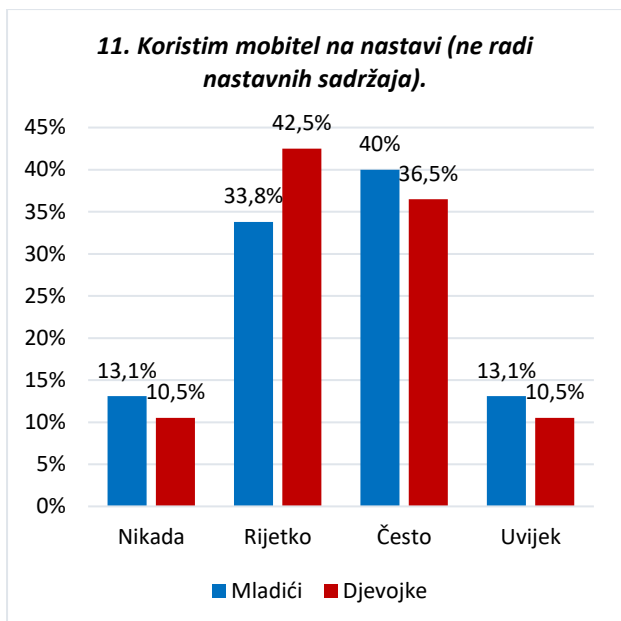
Slika 55. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema spolu.

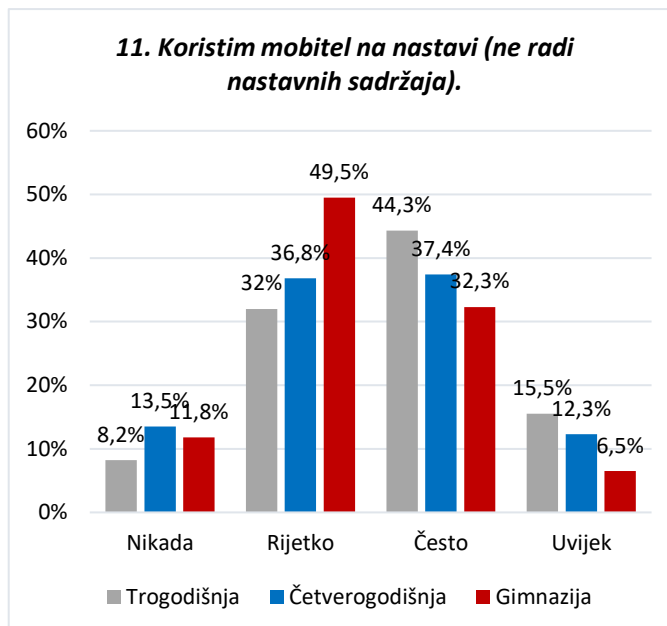
Slika 56. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

Da *Uvijek* provjerava svoj mobitel odmah nakon buđenja navodi 60,5% djevojki naspram 37,2% mladića. Kada su u pitanju odgovori na razini srednjoškolskog usmjerenja, odmah ujutro mobitele *Uvijek* provjerava više od 50% ispitanih gimnazijalaca i učenika četverogodišnjeg srednjoškolskog strukovnog obrazovanja.

Na posljednju tvrdnju da mobitel koristiti na nastavi nevezano za školske sadržaje odgovor *Uvijek* daje 10,5% djevojki i 13,1% mladića te *Često* 36,5% djevojki i 40% mladića. Drugim riječima, 47% ispitanih djevojki i 53,1% ispitanih mladića (promatrajući odgovore *Često* i *Uvijek* zajedno) učestalo koristi mobitel na nastavi. Od srednjoškolskih usmjerenja, to najučestalije rade učenici strukovnih trogodišnjih srednjih škola, njih čak 59,8% ako se zajedno promatraju odgovori *Često* i *Uvijek*.

Slika 57. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema spolu.

Slika 58. Grafički prikaz odgovora na devetu tvrdnju prema srednjoškolskom usmjerenju.

4. ZAKLJUČAK

Raširenost ovisničkih ponašanja, ali i same ovisnosti među stanovništvom, posebno mladima zabrinjavajući je trend na koji ukazuje niz međunarodnih i domaćih istraživanja. Prikupljanje podataka o učestalost određenih navika i ponašanja kada su u pitanju konzumiranja sredstva ovisnosti omogućava jasniji uvid u aktualno stanje i daje smjernice kako za intervenciju, tako i za razvoj preventivnog djelovanja. Cilj ovog anketnog istraživanja na lokalnoj razini grada Slavonskog Broda bio je ispitati pojavnost i trendove konzumacije alkohola, igranja igara na sreću i korištenja mobilnih telefona među učenicima trećih razreda srednjih škola.

Kada je u pitanju konzumiranje alkohola, rezultati anketnog istraživanja ukazuju na to da 27% ispitanih učenika alkohol pije više puta mjesečno, a mladići to čine nešto učestalije nego djevojke. Pretežito se piju žestoka pića miješana s bezalkoholnim pićem, a prigode u kojima mladi najviše konzumiraju alkohol su različite proslave i noćni izlasci. Oko 60% ispitanih učenika smatra da je alkohol lako dostupan maloljetnicima te ih trećina uspješno samostalno kupuje. Većina njih je alkohol probala još u osnovnoj školi, a prva pijanstva doživjela u srednjoj školi. Među ispitanim učenicima, njih 46% ima barem jedno iskustvo u životu igranja igara na sreću, a aktualno za vrijeme anketiranja 117 učenika navodilo je da igra neku od igara na sreću. Najveći broj njih navodi da igra igre klađenja i igre sreće na aparatima, a kao razloge radi kojih se upuštaju u igranje igara na sreću navode zabavu, druženje te zaradu. Može se reći kako je zabrinjavajuća perspektiva mladih da igranje igara na sreću smatraju načinom zarade, ali i oblikom druženja.

Analizirajući rezultate o navikama i korištenju modernih tehnologija pozitivno je što mladi navode da se žele više družiti s prijateljima, nego provoditi vrijeme uz mobitel. Od svih uređaja, mobitel posjeduju gotovo svi ispitanici (osim jednog u tom trenutku) te više od 76% njih dnevno na mobitelu provodi 4 sata i više, s tim da djevojke u većoj mjeri provodi na mobitelu 6 sati i više od mladića. Radi provođenja vremena na mobitelu skloni su ostati budni do kasno, a približno 50% ispitanih mladića i djevojaka učestalo koristi mobitel tijekom nastave. Iako je ovo anketno istraživanje provedeno na prigodnom uzorku manjem od značajnih veliki europskih i domaćih istraživanja te kao takvo nije nužno reprezentativno za sve učenike srednjih škola, rezultati daju uvid u navike i ponašanja trenutnih učenika trećih razreda srednjih škola, ali pruža podatke i povijesti njihovih navika, na primjer kada su započeli s konzumacijom alkohola ili doživjeli prva pijanstva. Na temelju ovakvih rezultata na lokalnoj razini Služba za zaštitu mentalnog zdrava, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti može

kreirati daljnje korake u svrhu intervencijskog, ali još važnije preventivnog djelovanja. U svrhu smanjivanja problema ovisničkog ponašanja i same ovisnosti među mladima nužna je suradnja s roditeljima, školama, ali saveznici u tome trebaju biti i druge institucije koje mogu kreirati politike na lokalnoj i državnoj razini usmjerene ka smanjenju ovisnosti među mladima.

LITERATURA

- Ajduković, M. i Keresteš, G. (Ur.) (2020). Etički kodeks istraživanja s djecom (drugo revidirano izdanje). Vijeće za djecu Republike Hrvatske.
- Ciboci, L., Čosić Pregrad, I., Kanižaj, I., Potočnik, D. i Vinković D. (2020). Nacionalno istraživanje o sigurnosti djece na internetu HR Kids Online. Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu.
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G.M. (2012): Igranje igara na sreću u općoj populaciji Republike Hrvatske: Istraživačko izvješće. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M. i Sučić, I. (2017). Igranje igara na sreću u hrvatskom društvu. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske.
- Markelić M., Muslić Lj., Jovičić Burić D., Lanščak N., Križan H. i Musić Milanović S. (2021). Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima 2019., Svezak 1.
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A. i Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24(2), 24-47. DOI: <https://doi.org/10.31299/ksi.24.2.2>
- Šimetin-Pavić, I., Mayer, D., Milanović Musić, S. i Franelić-Pejnović, I. (2020). Istraživanje o zdravstvenom ponašanju učenika. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
- Varga, V., Žulec, A., Bodrožić Selak, Matea i Merkaš, M. (2022). The relationship of children's smartphone use with well-being and school achievement. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (33), 207-243.